

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

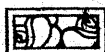
Nr. 14.
4. AASTAKÄIK

JUULI
1922

EESTI ÕPETAJATE LIIT 1917—1922 A.
(EESTI ÕPETAJATE LIIDU 5. AASTAPÄEVA PUHUL)

TALLINN, 1922.

Kirjastus A.-S. „VARRAK“

Soovitab õpetajatele oma kirjastatud raamatuid osta erakordselt soodsatel tingimistel, otse oma ladust Tallinnas S. Tatari tän. nr. 1. Telefon 6-81 ja Tartus Rütli tän. nr. 24-26. Telefon 3-20.

Meie kaudu võite saada ka kõigi teiste kirjastuste väljaandeid kõige parematel tingimistel. Õpetajatele kõrged protsendid.

Kirjastus A.-S. „Varraku“ kirjastatud kooliraamatute nimekirjad:

- З. Н. Дормидонтова. Азбука. Рисунки художника А. Гринева. Цена 120.—
Dr. Wilh. Jerusalem, prof. Sissejuhatus filosoofiasse. Tõlk. Hugo Reiman.
Prof. V. Jerusalem. Psühholoogia õperaamat A. Kuksi toimetusel. Hind 200.—
Aug. Gustavson. Navigatsiooni õperaamat I osa. Hind 100.—
A Haman. Japanese stories by L. Hearn I volume. Hind 50.—
Ed. Karlson. Kahekordne ehk Itaalia raamatupidamine. Hind 60.—
A. Krimms-Kotkas. Vere keele lugemiseraamat Eesti koolidele. Hind 80.—
Juh. Lang. Füüsika. Hind 170.—
Karl Lütsch. Klaveri etüüdid. Noodid. Hind 100.—
F. V. Mikkelsaar. Geomeetria meetodika. Hind 70.—
Villem Nano. Trigonomeetria õperaamat keskkoolidele. Hind 90.—
M. Okas. Arvlemisõpetus. Aritmeetika teooria õperaamat.
H. Pezold. Saksa keele õperaamat I osa. Hind 80.—
H. Pezold. Saksa keele õperaamat II osa. Hind 90.—
H. Pezold. Saksa keele õpetus. Hind 50.—
H. Pezold. Inglise keele õpetus. Teine trükk. Hind 180.—
H. Pezold. English Reading Book (Inglise lugemisraamat sõnastikuga). Hind 170.—
Viktor Päss. Algebra ülesannete kogu I osa. Hind 80.—
Viktor Päss. Neljaastmelised logaritmid. Teine trükk. Hind 35.—
Н. Пекарский. Русская грамматика по новой орфографии. Цена 50.—
Н. Пекарский. Практический учебник русской грамматики, часть I: Элементарная этимология. Цена 100.—
Н. Пекарский. Практический учебник русск. грамматики, часть II: Элементарный синтаксис. Цена 100.—
Н. Пекарский. Учебник географии, Часть I: Общая сведения из географии. Часть II: География Эстии и ее соседей.
Villem Reimann. Eesti ajalugu. Trükkis korraldanud cand. hist. H. Sepp. Hind 120.—
M. Reisenbuk. Prantsuse keele õperaamat I osa. Hind 180.—
Märt Saar. Koorilaulud. Hind 50.—
Gustav Suits. Eesti lugemisraamat II osa. Hind 120.—
Eduard Tennmann. Kirik aremiskäigul I osa. Hind 40.—
M. Univer. Kasvatusteadus I osa. Hind 80.—
M. Univer. Kasvatusteadus II osa. Hind 170.—
M. Univer. Kasvatusteadus I ja II osa koos. Hind 250.—
A. Veikmann. Protsentide väljaarvamise tabelid. Hind 150.—
L. Elmanovitsch ja M. Usna. Wene kirjanikud Eesti koolidele. Sõnastikuga nr. I. M. Ю. Лермонтов. Hind 50.—
N. Rimski-Korsakoff. Praktiline harmoonia õperaamat I osa. Tõlk. J. Zeiger. Hind 60.—
N. Rimski-Korsakoff. Praktiline harmoonia õperaamat II osa. Tõlk. J. Zeiger. Hind 60.—
Peeter Treiberg. Kõige uuem aeg (1789. kuni 1914.) I osa. Ajaloo õperaamat Hind 90.—
Peeter Treiberg. Kõige uuem aeg (1789. kuni 1914.) II osa. Ajaloo õperaamat. Hind 90.—
Prof. Tshelpanoff. Loogika õperaamat. A. Kuksi toimetusel. Hind 180.—
Prof. R. Vipper. Üus aeg 1500.—1789. I osa. Tõlkinud M. Tork. Toimetanud ja täiendanud J. Tork, Tartu õpetajate seminaari direktor. Hind 50.— (Müüdnud).
Pror. R. Vipper. Üus aeg 1500.—1789. II osa. Tõlkinud M. Tork. Toimetanud ja täiendanud J. Tork. Hind 80.—
Prof. R. Vipper. Üus aeg 1500.—1789. I ja II osa koos, Hind 170.—
A. Wildbrett. Analüütiline geomeetria ja differentsiaalarvamise elemendid. Eestistanud E. Krahn.

Kirjastus A.-S. „Varrak“.

Kooli, kantselei ja büroo
tarvitusi.

Kirjutus" ja joonistus"
materjiaalid

Kõige parematelt väljamaa firmadelt heas
" " " " wäljawalikus. " " " "

Valter Tegeler

Tallinnas, Raatuse plats nr. 17.

— Õpetajate Liidu —

õpevahendite osaühingut asutav toim-
kond teatab, et V. üleriiklise õpetajate
" kongressi otsuse põhjal asutatava " "
õpevahendite osaühingu

„Töökooli“

põhikiril on Tallinna-Haapsalu Rahukogus
registreeritud ja ühing algab lähemal ajal
tegevuse.

Osaühingu liigeteks võivad olla kõik
Eesti Õpetajate Liitu koondunud organisat-
sioonid ja nende liikmed; osatähe suurus
on 1000 mk. sisseastumismaks 125 mk.

Lähemaid teateid ja osatähti võib saada
Õpetajate Liidu büroos, Pikk tän. 54, Tallinnas
— igapäev kella 12—3.

Asutav toimkond.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

Nr. 14.

Juulil 1922.

4. aastakäik.

SISU: Õpetajate Liit, kool ja koolipoliitika — J. Annusson. Eesti Õpetajate Liit 1917—1922 — J. Rummo. Õpetajate Liitja awalik arwamine — E. Martinson. Õpetajate Liit kutsehuwide walwel — J. Piiskar. Kroonika. Esperanto alalt.

Õpetajate Liit, kool ja koolipoliitika.

J. Annusson.

Eesti Õpetajate Liit tekkis silmapilgul, kus oli päevakorras endiste wäärustete ümberhindamine. Ka koolialal tulid suurejooneliste uuenduste nõudmised kuuldavale. 1917. a. aprillikuus Peeterburis peetud esimene ülevenemaaline õpetajate kongress nõudis sennise riiklik-kirikliku poliitika kõrvaldamist koolist ja kasvatustöö asetamist tema nõuetele vastavatesse tingimustesse. Eesti ja teiste mitte-vene rahvuste esitajatel olid aga omad mured — wõideldi emakeelse kooli eest. Vene ametvennad olid selles küsimuses väga heatahtlikud, kuid ka mitte rohkem. Aktiivset toetust nende poolt oodata ei olnud. Sattusid ju isegi emakeelsetesse koolidesse puutuvad ettepanekud ainult kongressi materjaalide hulka, ilma et nad oleksid hääletusele tulnud. Kongressil viibiva haridusminister Manuilovi seletuse järgi oli emakeelne kool väga keeruline probleem, mille ettevaatamatul lahendamisel riigi kui ka kohalikkude vähemusrahvuste huvid wõiksid kannatada, lubati siiski selles küsimuses võimaluse järgi vastu tulla. Eesti õpetajate esitajad lahkusid kongressilt muljega, et oma kooli eest veel palju wõidelda tuleb. Selleks oli tarwis koondada read, mis ka Eesti Õpetajate Liidu asutamisega siindis.

Samal suwel peeti ära ka 1. ja 2. Eesti õpetajate kongress. Nende otsuste põhjal hakkas noore liidu juhatus kohe Eesti koolipoliitika sihtjooni ajama. Töötati välja rida nõudmisi, mille hulgas esimene Eesti laste wääramata õigust eeldab, haridust saada oma emakeeles algkoolist peale kunni kõrgema astmeni. Selle algnõude kohaselt tulevad avada eestikeelsed awalikud koolid ja õpetajate ettevalmistusasutused, eestikeelsed koolid tulevad varustada kõikide riigikoolide õigustega jne.

Neile nõudmistele vastava märgukirjaga esinesid keskliidu, Tallinna õpetajate seltsi ja Tallinna linnavalitsuse esitajad 1917. a. juunikuus Peeterburis haridusminister Oldenburgile. Viimane ei ütelnud aga rohkem kui Manuilov. Selgus, et tuleb kooliuuendust oma algatusel läbi viia. Õpetajaskonna püüded leidsid mõjuvat toetust 1917. a. suwel loodud maanõukogu poolt. Vene administratsioon oli rahvuslikkude kooliuuenduste vastu kui mitte waenulik, siis külm.

Õpetajaskonna ühisel otsusel muutus algkool 1917./18. a. emakeelseks. Tehti katset 1917. a. sügisel ka keskkoolide alamate klasside eestistamisega, kuna õppeaasta kestel suurem osa Tallinna keskkooli emakeelsele õpetusele üle

läksid. Paljudel juhtumistel tuli õpetajaskonnal omapead toimetada. Nii mõnigi lastevanem võngutas pead ja küsis ettevaatlikult, kas emakeelne kool suudab sama haridust ning samu õigusi pakkuda, kui venekeelne.

Õppeaasta teisel poolel peale tulnud okkupatsioon oma raudsete korraldustega näitas, et oli põhjust kooliuuendusega rutata — sakslastel tuli Eesti kooliga kui olemasoleva teguriga rehkendada.

Kuigi Liit okkupatsiooni ajal mõjuvalt tegutseda ei saanud, oli õpetajaskonnas siiski ühistunne ja poliitiline vastutus juba tuntavalt arenenud. Okkupatsioonivõimude korraldusi täideti visalt või jäeti nad hoopis täitmata.

Pärast sakslaste lahkumist tuli katkestatud tööd jätkata. Raske oleks tervet Liidu koolipoliitilist tegevust üksikasjaliselt pildistada, mispärast siin ainult tähtsamate küsimuste juures peatame.

Juba esimesel tegevusaastal tuli Liidu juhatusel õpetajate kutsehuvilisi küsimusi lahendada. Nii õpetajad kui ka Liidu juhatus seadsid need küsimused esialgul tagaplaanile ja pühendasid oma jõudu peaaesjalikult kooliuuenduse läbi viimisele. Õpetajate ühingud ja Liit tuletasid meele oma tegevuse poolest rohkem haridusseltse kui ametiühisusi. Elu sundis varsti teist teed valima.

Õpetajaskond oli aineliselt väljapääsemata seisukorda asetatud; jäi üle kas koolile selga pöörda või oma seisukorra parandamiseks võitlusesse astuda. Koolil oli tegelasi tarvis — tuli valida viimane tee, kuigi ei ole kõige armsam ülesanne oma ainelisi huvisid kaitsta. Kongressid, Liidu juhatus, kui ka maakondade liidud on pidanud selleks rohkesti jõudu kulutama, eriti 1919. ja 1921. a. palgaseaduste arutamisel. Nii mõnelgi puhul on raskusi ja pettumusi olnud, üldiselt on aga Liidu tegevus õpetajate ainelise seisukorra parandamiseks tuntuvalt kaasa aidanud.

Õpetajate ainelisi, vaimlisi ja õiguslisi huvisid kaitstes on püütud luua tugevat, iseseisvat õpetajaskonda, kes tarbekorral enese kui ka kooli kaitseks hästi korraldatud sõjaväena välja astuks.

Kuigi Liidu tegevus mõnel juhtumisel vahest näis liig ühekülgseks kutsehuviliseks minevat, on siiski suurem osa jõust

kooliuuenduse otstarbel ära kulutatud. Võib julgesti ütelda, et just õpetajaskonna mõjul meil alghariduse sundus maksma pandi ja algkooli ühtluskooli esimeseks astmeks muudeti. Muidugi tulid siin õpetajate hulgas lahkarmumised kuuldavale, kuid need ei kannud niivõrd põhimõttelist kui tegelikku laadi. Ka keskkooli seaduseelnõu on oma praeguse kuju rohkem määralt õpetajate kongresside otsustest omandanud.

Kooli väliselt ümber elitades püütakse teda ka seesmiselt uuendada. Tähtsamaks sihiks on kooli lähendamine elule ja õpilaste huvide ning arenemiskohane õppetöö reform. Kaljuks on nii seltskond kui ka õpetaja ise, sagedasti liig inertsed. Pedagoogilisi küsimusi lahendatakse endiste abinõudega, selle juures kaaluvamaks lugedes asja tegelikka külgi kui kasvatuslisi põhimõtteid. Näit. ei ole võõraste keelte õpetamise piiramise kohta käivad kongresside otsused paljude õpetajate ja lastevanemate hulgas tarvilist vastukõla leidnud, kuigi võetud seisukohad on üldiselt ellu viidud. Samuti võetakse mõnelt poolt külmalt vastu uued õppeained — käsitöö, kodulugu jne. See ei kohuta õpetajaid. Samm sammult püütakse tervet koolisüsteemi ümber ehitada. Lajaliseks hüüdsõnaks on viimasel ajal muutunud t ö ö k o o l.

Teatud jõupingutust on nõudnud kooli vabastamine kiriku surve alt. Endine kool pidi kogudustele ustavaid liikmeid valmistama. Terve kasvatusöö keerles usuõpetuse kui keskpunkti ümber. Õpetaja oli sunnitud pastori vaeva kergendamiseks isegi mitmesuguseid vaimulikke talitusi täitma. Õpetajate kongressid leiavad, et kool ei ole kohustatud usuõpetust jagama ja algkooli seadus kõrvaldabki usuõpetuse koolist. Kongressi otsuse järele ei ole usuliste talituste täitmine õpetaja ülesanne ega tohi usuõpetuse küsimus õpetaja valimise peale mõju avaldada.

Kuigi ses küsimuses õpetajaskond oma esituste kaudu on püüdnud kooli usuliselt erapooletuks teha, on teatavalt poolt just siin kannatamatust ette heidetud. Õpetajaskond võib aga julgesti oma sennist seisukohata ainukeseks õigeks pidada — ei ole ju usuõpetuse kui kooli poolt jagatava aine eitamine sugugi veel usulise tunde

eitamine, vaid temale vaba arenemisvõimaluse jätmine.

Üldistes poliitilistes küsimustes ei ole Liit kunagi püüdnud erakondlisele seisukohale asuda. 3. õpetajate kongress seletas (ametiihisuste kongressil ette tulnud vahejuhtumise puhul), et Liidu kui ametiihisuse esitajatel ei ole poliitilisi volitusi. Kui aga Liidu juhatusele siiski on erakondlist asjaajamist ette heidetud, siis on seda kas sihilikult või eksikombel tehtud. Liidu juhatuse on tegelikkude poliitika juhtide — haridusministrite kandidaatide valiku puhul sellekohta oma arvamist avaldanud, kas ta ihelt või teiselt kandidaadilt õpetajaskonna nõudmiste kohast tegevust ootab.

Möödudes üksikasjadest, mis võiksid Liidu tegevust täiendavalt iseloomustada, võime ütelda, et Liit on teinud koolipoliitikat mitte aga poliitikat. Selle koolipoliitika siht on olnud emakeelne, de-

mokraatline, ebapedagoogilistest mõjudest vaba kool, mille juhiks oleks oma kutse kõrgusel seisev õpetaja.

Viieaastane tegevusaeg on veel liig lühike selle suure sihi saavutamiseks; ta on aga küllalt pikk selleks, et valitud ülesannete ja võitlusviiside otstarbekohasuse juures peatada. Õpetajaskond on senni oma ideaalide eest julgelt ja otsekoheselt välja astunud; ta on sellepärast kannatanud ja kannatab ka vist tulevikus. Kuigi üksikutel silmapilkudel arvamine tekib, et mõnesuguse kavala käigu abil võiks rohkem kätte saada, siis tahaks ometi küsida: Kas on õpetaja skond see, kes peab sarnast kõverat teed valima?

Ometi — koolivastased teritavad sõjariistu ja õpetajaskond peab kõige ägedama kallaletungimise tagasitõrjumiseks koonduma. Tagajärjest oleneb Eesti õpetaja ja Eesti kooli tulevik!

Eesti Õpetajate Liit 1917—1922.

J. Rummo.

Eesti Kooliõpetajate Keskliidu (praeguse nimega Eesti Õpetajate Liit) asutamiskoosolek peeti Rakveres, Hariduse Seltsi koolimajas 14. mail (vana kal. järel) 1917 a.

Samal aastal algasid tegevuse mitmed, praegu oma liigete arvu poolest kõige suuremad, kohalikud õpetajate organisatsioonid; nii pidasid oma avamiskoosolekuid: Valga õpetajate ühing — 20. märtsil, Tallinna õpetajate Selts — 25. märtsil, Tartu õpetajate Selts — 28. märtsil, Virumaa õpetajate Selts — 6. aprillil, Viljandimaa õpetajate Liit — 23. aprillil, Võrumaa õpetajate Liit — 24. aprillil, Pärnumaa õpetajate Liit — 11 mail 1917 a. jne. Nii langeb Eesti õpetajate koondumise algus rahvusliku kooli loomiseks ja oma kutsehuvide kaitsmiseks samasse aastasse, kust peale omale eluvõimaluse on saanud terve meie riiklik iseolemine ja suur osa ühiskondlisest ettevõttest. Meie õpetajaskonna teadlik kutseühisuslik liikumine on nii siis kõigest viis aastat vana...

Õpetajate kutseühisuslik liikumine kaudsemas mõttes ja kitsamais piirides algas küll juba varemalt. Juba varemalt

olid õpetajail üksikuis kodumaa nurkades vastastikused abiandmis- ja matmis-kassad, mille tegevus kandis täiesti kohalist laadi. Esimene laiaulatuslikum õpetajate organisatsioon — Eestimaa rahvakoolide õpetajate vastastikune abiandmise Selts, mis Tallinna õpetajate algatusel asutati, sai eluvõimaluse 1907. aastal. Samasuguse seltsi asutasid Viljandimaa õpetajad 1909 a., Tartumaa õpetajad — 1914. a. Tartus töötab 1909 aastast Vene õpetajate poolt asutatud Tartu Pedagoogiline Selts, mille tegevusest ka paljud Eesti õpetajad osa võtsid. Samasugune selts oli ka Pärnus. Olguigi, et vastastikuste abiandmisseltside tegevus võis areneda ainult haridusministeeriumi poolt 1896. aastal kinnitatud kitsais normaal-põhikirja piirides — vastastikuse abiandmise küsimuste ümber — ja vaatamata kooli administratsiooni hoolsa järelevalve peale, leiti neis seltsides siiski võimalusi arutada ja lahendada muidki kooli ja õpetajaskonna elulisi küsimusi.

Kuna nende ridade ülesanne — anda lühikest ülevaadet Õpetajate Liidu tegevusest möödunud viie aasta jooksul — ei

luba peatuda pikemalt enne 1917 aastat tegutsenud õpetajate organisatsioonide tegevuse ja saavutuste juures, olgu ometi tähendatud, et nende suurim teene oli ühistunde ja vastastikuse arusaamise õhutamise ja kasvatamine õpetajaskonnas. Ilma nimetatud eelajajärgu kasvatava mõjuta oleks vaevalt seletatav see asjaolu, et õpetajad oma koondumise juba alguses oskasid rajada kindlale alusele ja sel alusel organisatsioonide tegevust juhtida on osanud arenemise tõusvas sihis.

Ühel ajal kohalikkude õpetajate ühingu- ja liitude loomisega tõusis kohe tarvidus ülemaalse keskkorralduse järele. Ülemaalse õpetajate organisatsiooni asutamise mõte tekkis ühtaegu Tartus ja Tallinnas. — Tartus õpetajate Seltsi avamiskoosolekul 28. märtsil ja Tallinnas kohaliku õpetajate Seltsi poolt kokku kutsutud Põhja-Eesti õpetajate ülemaalsel koosolekul 29. ja 30. märtsil, Tallinna I reaalkooli saalis. Sellest koosolekust võtsid osa ka Peeterburi eesti-soost õpetajate edustajad.

Tallinna koosolek määras isegi ülemaalse organisatsiooni põhijooned kindlaks ja jättis eeltööde tegemise Tallinna õpetajate Seltsi hooleks.

Peale selle arutati Keskliidu loomise küsimust veel I. ülemaalsel õpetajate (n. n. rahvahariduse) kongressil Tartus (7., 8. ja 9. aprillil 1917 a.), kus põhikirja kava kokkuseadmisel Tartu õpetajale ülesandeks tehti ja kohalikkude organisatsioonide koosolek 14. (27.) mai peale Rakveres määrati.

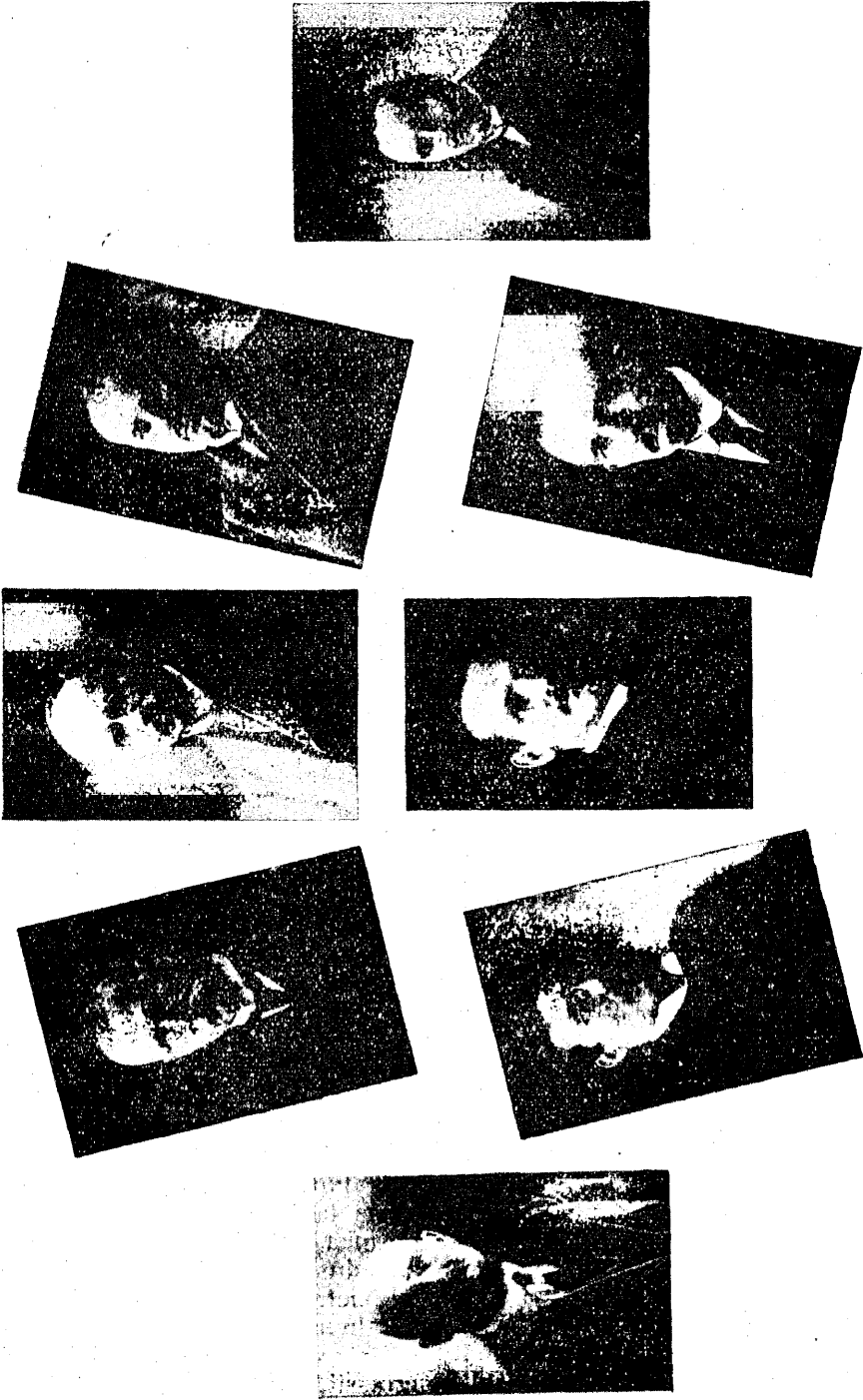
Rakvere koosolekule 14. (27.) mail 1917 a. oli tulnud Tallinna, Tartu, Haapsalu ja Valga õpetajate seltside ja Pärnu-, Tartu-, Viljandi-, Viru- ja Võrumaa õpetajate liitude edustajad, kokku 20 asemikku. Pärast aruannete kuulamist ja pikemaid läbirääkimisi võeti põhikiri vastu ning tunnistati asutatuks Eesti Kooliõpetajate Keskliit, mille eesmärgiks seati: „1) luua demokraatlisel alusel seisvat omapärast Eesti kooli, kanda selle mõtet laiematesse kihtidesse ja võita temale pinda õiguslikeks olemiseks; 2) kaasa aidata Eesti noorsoo kasvatusele ja rahvahariduse laiialaotamisele väljaspool kooli; 3) soetada haritud, õiguslikult ja majanduslikult kindlustatud Eesti kooliõpetajate ühiskonda“. Keskliidu juhatuse asupaigaks

määrati esialgselt Tartu. Esimesse juhatusse valiti: 1) P. Pöld — Tartust; 2) J. Annusson — Tallinnast; 3) M. Reinik — Tartust; 4) E. Martinson — Tallinnast; 5) V. Tamman — Tartust; 6) M. Kampman — Tartust; 7) F. V. Mikkel-saar — Valgast. Kandidaatideks: 1) J. Piiskar — Pärnust ja 2) Th. Koik — Viljandist.

Kogu Liidu tegevusajast on 1917. aasta üks elavamaist ja tegevusrikkamaist. Revolutsioon oleks nagu päästnud ärksama õpetajaskonna elava jõu ja energia paisu tagant; töötati esimeses vaimustushoos nagu ekstaasis. Hoo ja õhinaga tõtati kehastama seda ideed, mida Eesti seltskonna parem osa seni oli hellitanud ainult salajama soovina ja kaugema igatsusega — oma emakeelist, rahvuslikku kooli, mille teostamise võimalused nüüd viirastusid.

Kuid ainult viirastusid, sest eesmärgi tegelikkude saavutamist takistasid mitmed asjaolud — ja mida lähemale ülesande teostamisele asuti, seda rohkem tuli ilmsiks uusi takistusi. Suuremaid takistusi tegi kohalik kooli bürokraatia, kes võimu käest äraandmisest midagi ei tahtnud teada ja õpetajate poolt nõutud uuendustega kooli alal sugugi ei rutanud. Muudki eeltingimused uuel kooli loomiseks olid kõige ebasoodsamad: õpetajaskonna suur enamus oli pikaldase sõja kestes niihästi vaimliselt kui majanduslikult äärmiselt kehvenend ja alla surutud ning kooliuuendustele peaaegu täiesti ettevalmistamata; juba niikuinii kohatud, kitsad ja lagunend koolimajad olid sõja kestes veel enam jäänud viletsamaks ja ripakile. Mis aga kõige pahem: laiemal rahvahulkadel puudus enamasti arusaamine emakeelse kooli paremusest. Et kõigist neist raskustest üle saada, pidi õpetajaskonnal olema varuks palju optimismi ja julgust; seda optimismi ja jõudu aitas suurel määral kasvatada kahtlemata usk ühisesse jõusse.

Uus olukord seadis õpetajaskonna hulga nõudmiste ja küsimuste ette, mille kohta tal seni puudus ühine seisukoht. Ühiste vaate- ja seisukohtade leidmiseks tuli — eriti algusel — tihti nõupidamisi ja koosolekuid korraldada. 1917. aasta jooksul korraldati tervelt kaks ülemaalist kongressi, üks õpetajate-päev ja kaks Liidu asemikkudekogude koosole-

Eesti Õpetajate Liidu (Kooliõpetajate Keskliidu) esimene juhatus (1917 a. — 1919 a.)

V. Mikkelisaar (ametita) M. Reinik (laekahoidja) M. Kampman (ametita) V. Tamman (sekretäär) E. Martinson (ametita)

K. Treffner (esimees 1. okt. 1917—22. apr. 1919.) P. Põld (esimees 14. maist—1. okt. 1917.) J. Annusson (esimehe abi)

kut; peale selle peeti kohtadel hulk mitmesuguseid koosolekuid. Esimene ülemaaline kongress peeti Tartu kommerts-kooli ruumes 7., 8. ja 9. aprillil 1917. a. Et kongressi mõtte algataja oli Eesti Noorsoo Kasvatuse selts ja osavõtjate hulgas leidis haridustegelasi ka väljastpoolt õpetajaskonda, nimetati seda kongressi (samuti ka järgmist 20.—23. juunil 1917. a.) hariduskongressiks. Kongressi tegelikuks kokkukutsujaks ja korraldajaks oli Tartu Õpetajate Seltsi poolt moodustatud korraldustoimkond. Kongressist võttis osa umbes 300 õpetajat; kui esimesel sellesarnasel, valitses kongressil ülev ja pidulik meeoleolu, koosolekud olid elavad ja vaieldusrikkad; võeti vastu terve rida põhjapanevaid otsusi, mis on saanud praegu maksvate koolikorralduste alusjoonteks.

Tähtsamaist kongressi otsusist olgu nimetatud:

1) Üldpoliitilistes küsimustes tunnistati tarvilikuks kõik jõud koondada võitluseks Eesti laialdase autonoomia eest Venemaa demokraatlikus föderatiivses vabariigis; nõuti: 1) et ühelegi ametikohale, millel rahva elu kohta mõju, ei pääseks isikud, kes rahva keelt, hingeele ega eluolu ei tunne ja 2) et ajaviitmata kõrvaldataks need rahvakoolide direktorid ja inspektorid, kes oma tegevuses end tsarismi teenritena on näidanud.

2) Koolivalitsuse korralduse küsimuses tunnistati tarvilikuks, et kõik õppeasutused käigu ühise Eesti koolivalitsuse alla, mis vastutav on ainult maa saadikutekogu ees.

3) Koolikohustusküsimustes — algkool olgu kõigile maksuta, Kehvemaile õpilastele muretsegu kohalik koolivalitsus õppetarbid, vaimliselt maha jäänud, vigastele ja kõlbliselt rikututele lastele kutsutagu ellu eriõppeasutused; kus vähegi võimalik, muudetagu algkooli kolmeaastane kursus nelja-aastaseks.

4) Õppekeele asjus — kõigis algkoolides algagu õpetus 10. aprillist 1917. a. emakeeles; järgmisel õppeaastal aga algagu emakeeles õpetus tingimata kõigis kõrgemates algkoolides, progümnaasiumides ja kus võimalik, ka keskkoolides.

Et õpetajaid ettevalmistada üleminekuks uuele õppekeelele, otsustati korraldada suvised õpetajate edasiharimis-

kursused. — Kongressil käis sellekohase kutse peale ka õppekonna kuraator Grabar, kellele kongressil rahvakoolide direktorite ja inspektorite tagandamise ja muude uuenduste läbiviimisega viivitamise eest ägedaid etteheiteid tehti.

Teine ülemaaline kongress peeti 20., 21., 22. ja 23. juunil 1917. a. Tartus, „Vanemuise“ saalis — nüüd juba Kooliõpetajate Keskliidu juhatuse kokkukutsel ja korraldusel. Osavõtjate arv oli üle 300. Kuna esimene kongress oli pühendatud rohkem väliste koolikorraldusküsimuste arutamiseks, püüti teisel kongressil ühiseid seisukohti leida koolitöö sisemises korralduses. Peeti kestvaid ja ägedaid vaieldusi kooli ja kiriku vahekorra küsimuse kohta, kanti ette rida referaate üksikute õppeainete ulatusest ja käsitusviisidest koolis, arutati ühiskooli küsimust ja püüti teid leida õpetajate sõjaoludes viletsaks muutunud majandusliku seisukorra parandamiseks. Usuõpetuse küsimuses võeti peale pikki referaate ja vaieldusi vastu otsus, et usuõpetus kooli võib jääda vaba-tahtliku õppeainena ja ainult interkonfessionaalsel alusel. Otsuse viimane osa kutsus välja J. Variku, H. ja P. Põllu isearvamise usuõpetuse kasuks. Sellele vastasid preester J. Laar ja 16 kongressi liiget oma isearvamisega, rõhutades, et kui kooli konfessionaalse usuõpetuse kaudu soovitakse teha usu-võitluse tallermaaks, siis parem jäägu ta koolist hoopis välja.

Samal suvel asutakse eeltöödele, et kooliuuendusi ellu viia järgmisel õppeaastal. Välja minnes kongresside otsustest, töötas Keskliidu juhatuse välja ja esitas maavalitsusele koolikorralduse põhijooned. Kuna kohapealsed võimud igasugustele kooliuuenduse püüetele takistus püüdsid teha, käisid saatkonnad Peterburis haridusministrile märgukirju esitamas ja õpetajate õiglaste nõudmist täitmist nõudmas. Eesti õpetajaskonna edustajad käisid ka ülevenemaalistel õpetajate kongressidel, kus nad vähemusrahvuste koolide õiguste eest siidilt välja astusid. Nii käisid kevadisel kongressil, mis samal ajal oli, kui 1. hariduskongress, saadikutena J. Annusson, E. Martinson, J. Unt Tallinnast, J. Kurvits — Tartust, ja J. Seljamaa — Rakverest. 8.—12. aug. samal aastal edustasid Eesti õpetajaskonda 2. üleve-

nemaalisel kongressil J. Annusson ja J. Kurvits.

Samal ajal, kui Keskliidu juhatus uuele koolikorraldusele püüdis muretseda eluõigust, tehakse kohtadel hoolega eeltöid emakeelse õpetuse sisseseadmiseks koolides. Tallinna ja Tartu õpetajad töötasid välja uute algkoolide õppekavade projektid. Peaaegu kõigis suuremains linnades korraldasid kohalikud õpetajateseltsid õpetajate ettevalmistus- ja edasiharimiskursusi. Nii olid kursused juuli- ja augustikuul Tartus, Viljandis, Tallinnas, Rakveres, Paides, Haapsalus, Pärnus ja Kuressaares. Osavõtmine kursustest oli igal pool elav.

Kuna emakeelse õpetuse sisseseadmisele koolidesse kohati rahva poolt umbusaldusega vastu tuldi, korraldasid kohalikud õpetajateseltsid rahvakoosolekuid, kus selgitati emakeelse õpetuse paremusi kasvatusteaduslikult ja rahvuslikult seisukohalt. Mitmes linnas kutsuti ellu õpetajateseltside algatusel rahvaülikoolid.

Õpetajate nõudmised emakeelse õpetuse maksupanemiseks kõigis alg-, kesk- ja kutsekoolides leidsid poolehoidu Eesti Maapäeva poolt. Maavalitsuse mitmekordse nõudmise tagajärjel saadi haridusministrilt Salaskinilt lõpuks 13. sept. nõusolek, maksa panna emakeelist õpetust ühe- ja kaheklassilistes algkoolides. Suuri takistusi juba algavale õppetööle koolides tegi koolide evakuatsioon keskvalitsuse ettekirjutusel. Eesti õpetajad protesteerisid paljus kohtades koolide varanduste äraviimise vastu ja tegid otsuseks paigale jääda. Kus võimalik, püüti evakueerimisele takistusi teha ja evakueeritud koolide ruumides avada uusi koole. Tartu õpetajate selts omal koosolekul 29. okt. deklareeris koolide evakueerimise asjus muuseas:

Meie, Tartu kooliõpetajad, oleme kümnete sidemetega oma kodumaa ja rahvaga seotud ja ei arva enestel mitte kõlblist õigust olevat oma õpilastest ja rahvast nende raskematel katsumispäevadel lahkuda.

1. oktoobril oli teine Keskliidu asemikkudekogu koosolek Tartus. Koosolekul teatas Keskliidu esimees P. Põld, et ta valitud Maavalitsuse haridusosakonna juhatajaks, mispärast loobuda tuleb Keskliidu esimehe ja juhatuse liikme kohustest. Uueks juhatusliikmeks

ja ühtlasi Keskliidu esimeheks valiti Konstantin Treffner, Tartust.

Samal koosolekul otsustati ametisse seada Keskliidule palgaline asjaajaja. Asjaajajaks kutsuti hiljem Treffneri eragümnaasiumi õpetaja K. Viljak, noor ja energiline töömees. Kahjuks oli ta töötamisaeg Keskliidu juures liig lühike: detsembrikuul tabas äkiline surm agarat noormeest, kes uue ametiga vaevalt oli jõudnud koduneda ja oma organiseerimis- ja algatusvõimega äratas häid lootsi. Selle koosoleku otsusel pööras Keskliidu juhatus kindralstaabi peavalitsuse pole märgukirjaga õpetajate sõjateenistusest vabastamise asjus; ettepanek leidis teostamist. Teostamist leidis Maapäevalt ka Keskliidu asemikkudekogu koosoleku otsus — täiendada maa haridusnõukogu kahe õpetajate edustajaga.

Uusi takistusi kooliellu ja ka Keskliidu tegevusse tõi enamline riigipööre oktoobrikuul. Kohalikud uued koolivalitsused olid saanud vaevalt korraldustööga hakkama, kui neil nõukogude valitsuse nõudmisel tuli taganeda. Uutel võimudel tuli hulk aega enne kohaneda, kui tööjärg uuesti kätte leiti. Õpetajaskond oma suures enamuses ei tunnud kaasa enamlisele riigipöördele. Ülemaaline õpetajate-päev, mis varemalt kavatsatud 3. hariduskongressi asemel Tallinna õpetajateseltsi poolt 29. ja 30. det. kokku kutsuda ja mida enamline maakoolivalitsus sel teel püüdis nurja ajada, et ta samaks ajaks ja samadesse ruumidesse omalt poolt õpetajate kongressi kokku kutsus, võttis vastu poliitilise seisukorra kohta järgmise resolutsiooni:

„Praegust poliitilist seisukorda läbi arutades leiab Eesti kooliõpetajate päev 1) et igasugune vägivaldavalitsus tuleb hukka mõista; 2) et ainult rahvavalitsus, mis kogu rahva loovatest organiseeritud jõududest enesele võimu omandab, õigustatud on; 3) et rahvavalitsuse aate selgitamiseks ja teostamiseks kõik kooliõpetajad moraaliselt kohustatud on rahvahulkadesse tegevusesse astuma.

Ühes sellega nõuab kooliõpetajate päev, et kõik kodanlised vabadused, nagu trüki-, sõna-, koosolekute- ja südametunnistuse vabadused ning isiku-, korteri- ja kirjavahetuse puutumatus,

viibimata uuesti maksuma peavad hakka-

ma.
Eesti rahvuspoliitika kohta võeti vastu resolutsioon: „Eesti kooliõpetajate päev leiab, rahvaste enesemääramise põhimõtet aluseks võttes, et Eestimaa rahvas ainuõiguslik on oma tulevase poliitilise seisukorra kohta otsust teema ja enese saatust määrama.

Kõige soovitamaks enesemääramise vormiks tunnistab kooliõpetajate päev Eesti poliitilise iseseisvuse, mis rahvusvaheliselt garanteeritud, kusjuures Eestile võimalus avaneb ühte või teist poliitilist ühendust luua teiste rahvuste ja maadega.

Tulevane Eesti Asutav Kogu, mis rahva vabal valimisel kokku astub, on ainukene täisõiguslik ja täisvõimeline Eestimaa rahva esitus, mille vaba tegevust ükski muu võim ei tohi takistada“.

Enne õpetajapäeva asusid umbes samasugusele seisukohale Tallinna õpetajate Selts — omal koosolekul 19. nov. ja Tartu õpetajate Selts 2. dets. 1917.

1918. a. oli niihästi kooli kui ka õpetajaskonna elus üks õnnetumaist. Poliitiline olukord muutus ikka enam ja enam keerulisemaks; korratused lagunevais ja põgenevais Vene väeosades, millega Eesti 1918. aasta algul üle oli utjutatud, siis Saksa vägede ähvardav lähedus, mille eemale tõrjumiseks ei olnud järel ühtki reaalselt jõudu — see kõik lõi rahvas seas äreva ja rahutu meeleolu, milles ei suutnud kuidagi sobida rahulik koolitöö. Ühendusvõimalused korratute posti- ja raudtee olude tõttu läksid õpetajate organisatsioonide vahel kordkorralt ikka kitsamaks. Okkupatsiooni vägede maale tulekuga katkesid ühendused täiesti ja organisatsioonid kaotasid hulgaks ajaks igasuguse tegevusvõimaluse.

Keskliitu ja kohalikke õpetajate organisatsioone ähvardas okkupatsiooni võimude poolt lõpulik sulgumine. Okkupatsiooni võimudele registreerimiseks saadetud Keskliidu põhikirja anti juhatussele tagasi, teatega, et Provinzialverwaltung põhikirja antud kujul ei kinnita; Keskliidul olla tegevuse jätkamise võimalus ainult siis, kui juhatus põhikirjast maha kustutab sõnad „luua demokraatlisel alusel seisvat omapärast Eesti kooli ja võita temale pinda õiguslikeks olemiseks“, sest sel kujul võida eeldada Keskliidu tegevuses poliitilist

sihti; sõnadest „demokraatlisel alusel“ järeldada nad, et meie oma koolides tahata kasvatada noortsugu poliitiliste parteide seisukohalt. Keskliidu esimees K. Treffner nõudis oma kirjalikus seletuskirjas, et juhatusel võimalus antaks asemikkude kogu kokku kutsuda, kellel põhikirja muutmiseks ainuõigus või kuulutatagu Keskliit sulutuks, sest juhatusel puuduvad volitused põhikirjale midagi juure lisada või maha kustutada. Politsei poolt aga ei tehtud ühte ega teist — ei antud koosoleku luba, kuid ei juletud ka Keskliidu sulgumise küsimust lõpuliikult otsustada.

Tartu õpetajate Seltsiga toimetati julgemalt; peale mitmesuguste keeruliste ja kulukate vormitaitniste, saadeti põhikirja tagasi järgmise teadaandega:

„Das General-Kommando 60 hält den Dorpater Estnischen Lehrer-Verein mit Rücksicht auf den ins Leben getretenen Dorpater Lehrerverein nicht mehr für erforderlich. Der neue Verein sowohl wie die deutsche Schulverwaltung haben die Aufgaben des estnischen Lehrervereins übernommen. Aus diesen Gründen sieht sich der Herr Kommandierende General veranlasst, den Verein für geschlossen zu erklären. Zusammenkünfte, ausser den Auflösung unbedingt erforderlichen, um deren Genehmigung besonders nachgesucht werden muss, dürfen nicht mehr stattfinden“.

Samasuguse saatuse osaliseks langesid mitmed teisedki liidud ja seltsid. Ainult mõnel üksikul organisatsioonil, muu seas ka Tallinna õpetajate Seltsil, läks korda peale mitmekordseid nõudmisi tegevuse uuesti algamiseks luba saada.

Kuna avalikuks tegutsemiseks puudus võimalus, püüti organisatsioonide tegevust arendada „põranda alusel“ teel. Läbikäimise hoidmiseks organisatsioonide vahel püüdis Keskliidu juhatus ära kasutada igat võimalust ja igat ustavat inimest, kes pääsis kuidagi vabamalt ja laiemalt liikuma. Mitmele poole tuli anda juhatusi ja näpunäiteid mitmesuguste koolikorralduste kohta, eriti juhatusi eestikeeliste koolide asutamiseks, milliseid mitmel pool selleaegiste kitsaste olude peale vaatamata kavatseti ellu kutsuda.

Mitmed õpetajate seltsid otsustasid ühiselt keelduda alla kirjutamast lepinguile, mille allakirjutamist nõudis õpetajailt okkupatsiooni aegne koolivalitsus

Eesti Õpetajate Liidu juhatus 1922 a.

Istuvad (pahemalt poolt alates): J. Kana (laekahoidja abi), N. Neuhaus (laekahoidja), K. Treffner (ametita), J. Annusson (esimees), G. Stahlman (sekretääri abi), E. Martinson (esimehe abi). Seisavad: J. Kents (laekahoidja abi), V. Peet (ametita), J. Kiivet (esimehe abi), J. Rumm (sekretääri abi), A. Oinapuu (sekretääri abi), V. Sokolov (ametita).

ametist lahtilaskmise ähvardusel. Le-pinguis nõuti täielist ustavust okkupatsiooni võimudele ja sunniti lahti ütleva mitmesugustest kutselistest õigustest; samuti otsustasid mitmed õpetajate seltsid boikoteerida okkupatsiooni võimude poolt korraldatud õpetajate kursusi. Selle kõige tagajärg oli hulgaline õpetajate ametist tagandamine Tallinnas, Tartus, Paides j. m.

Õnneks ei püsinud painajalik surve, mis igat vähematki eluavaldust halvas, kuigi kaua: juba novembri keskel olid okkupatsiooni võimude valitsuse päevad, nagu kuri unenägu, möödud ja Eesti õpetajaskonnal avanesid uuesti tegevusvõimalused — avaramad ja laiaulatuslikumad kui kunagi enne.

Kuid ülesanded, mis ees seisid, olid ka raskemad kui kunagi enne. Eesti kooli eest tuli veel kord minna võitlusse, kuid nüüd mitte enam märgukirjade ega protestresolutsioonidega — vaid sõjariistaga. Tuli anda viimane ja otsustav lahing Eesti rahvusliku iseolemise ja ta kooli eest — sõjaväljal...

Kui Tallinna õpetajate Seltsi üldisel erakorralisel koosolekul 11. novembril 1918. a. Seltsi esimees J. Annusson esines teadaandega, et Eesti Ajutine Valitsus kokku on astunud ja maa juhtimise enese kätte võtnud, võeti see teadanne vastu kirjeldamata vaimustusega. Seisukorda läbi arutades võeti vastu järgmised otsused:

1. Eesti õpetajad töötavad täiesti kokkukõlas Ajutise Valitsusega.

2. Tänaest päevast algades jätavad Eesti õpetajad Saksa õppekavad koolides kõrvale ja hakkavad, nii pea kui vähegi võimalik, töötama viibimata nende õppekavade järele, mis 1917. aastal välja töötatud.

3. Seltsi juhatusele tehakse kohuseks selle eest valvel olla, et vastutusrikkastele kohtadele ei saaks isikud, kes vaheajal kõikuvat olekut on üles näidanud; niisama valvel olla ka selles sihis, et kõik õppejõud, kes vahepeal ametist tagandatud, oma kohtadele tagasi saaksid.

Õpetajate algatusel ja kaastegevusel organiseeritakse ülemaaline asutus „Ühistöö“; Tallinna õpetajate Selts teeb kõigile liigetele kohuseks osa võtta „Ühistöö“ tegevusest ja kõigist riigikaitse tööd. Tallinna ja Tartu õpe-

tajate Seltside poolt saadetakse lentsalgad maale kihutustööd tegema vabadsulaenu ja varustuse andmise heaks, kutsutakse üles kodanikke astuma vabatahtlikkudena rahvaväkke jne.

Ajutise Valitsuse teadaandele õpetajate mobilisatsioonist vabastamise asjus vastas Tartu õpetajate Selts nõudmisega, et õpetajad mobiliseeritagu rahvaväkke ühesugustel alustel teiste kodanikkudega. Et mitte jääda ainult sõnade tegijaiks, organiseerisid Tallinna õpetajad vabatahtlikkude väeosa, kuhu astuma kohustus iga meesõpetaja, välarvatud vanad ja haiged. Koolitöö katkestati ajutiseks; naisõpetajad asusid tööle haigemajades ja „Ühistöös“. Õpetajate väeosa läks lähenevale vaenlasele vastu esimeste reas. Alles siis, kui suurem osa kodumaa pinnast vaenlaselt tagasi võidetud, pöörasid õpetajad tagasi oma tööpõllule. Sõja lõpuni jäid hainguväljale õpetajad-ohvitserid; suur osa vabastussõjast osa võtnud ohvitseride kogust oli oma elukutselt õpetajad.

Keskliidu asemikkude kogu leidis võimaluse peale pikemat vaheaega (1. oktoobrist 1917. a. — 21. aprillini 1919. a.) kokku tulla Tartus, 22. aprillil 1919. a. Muutunud olukorda arvesse võttes, otsustati Keskliidu juhatuse edaspidiseks asupaigaks määrata Tallinna, kui pealinn ja tähtsamate riiklikkude asutuste koonduskoht. Uude Keskliidu juhatuse valiti J. Annusson — Tallinnast, K. Treffner — Tartust, V. Raam, H. Roos, J. Rumma, J. Kents, A. Raudkats — Tallinnast, J. Piiskar — Pärnust ja M. Reinik — Tartust; nende asemikkudeks: Aleksandra Pedussaar ja V. Peet — Tallinnast. Juhatuse koosolekul 27. apr. 1919. a. valiti Keskliidu esimeheks J. Annusson, kes sellest ajast peale kuni praeguse momendini on seisnud Eesti organiseeritud õpetajaskonna juhi kohal.

Asemikkude kogu koosolekul 22. aprillil 1919. a. võeti tarvitusele „Kooliõpetajate Keskliidu“ asemel „Eesti Õpetajate Liit“, kuna vahepeal „õpetaja“ nimetus „kooliõpetaja“ asemel oli saanud eluõiguse.

22. aprillil 1919. a. olid Liidu liikmed selleaegse aruande järele: 1) Tartumaa, 2) Virumaa, 3) Võrumaa ja 4) Pärnumaa õpetajate liidud ning 5) Tallinna Õpetajate Selts. Nimetatud organisat-

sioonide kaudu kuulus Liidu liikmeiks kogusummas 805 õpetajat.

Tegevuse esimesel aastal (1917. a.) oli samade organisatsioonide kaudu Keskliidu liikmeks kokku 622 õpetajat. Sellega oli Liidu ümber koondunud õpetajate arv tõusnud asutamisest saadik 183 õpetaja võrra.

1919. a. kestes läheb õpetajate organiseerimine elavalt; paljus kohtades asutatakse õpetajate organisatsioonid, kus nad seni puudunud. Keskliidu liikmeks astusid 1919. aasta jooksul varemalt asutatud organisatsioonidest: Järvamaa ja Viljandimaa õpetajate Liidud, Saaremaa ja Valga õpetajate Seltsid. 1919. aastal asutatud organisatsioonidest astusid liikmeks Lääne- ja Harjumaa õpetajate Liidud. Liitu koondunud õpetajate arv oli 1919. a. lõpuks 2168.

Uuele Liidu juhatusel tehti asemikude kogu poolt ülesandeks korraldada 1919 a. suvisel koolivaheajal III. õpetajate kongress — (nüüd juba „üleriikline“ — endise „ülemaalse“ asemel). Juhatus kutsus kokku kongressi augusti-kuu lõpul, enne koolitöö algust. Vahepeal käisid Eesti õpetajaskonnal külas Soomes ametivennad, kellele peale kongressi vastukülaskäik korraldati.

Õpetajate aineiline seisukord, mis juba varematel aastatel oli olnud raske, võttis viimaste aastate jooksul õige terava kuju.

Politiiliste segaduste ja riikliste võimude vaheldumise ajajärgul jäid eriti maa- ja endiste kroonukoolide õpetajail palgad juba 1917. aastast peale saamata. Nii olid õpetajad kohtadel juba kaks aastat ilma palgata ja nälgisid sõna tõesises mõttes. Liidu juhatus ja kohalike kude organisatsioonide ühemeelsel nõudmisel töötas haridusministeerium välja õpetajate palgamääruse kava, mis Asutava Kogu poolt 28. augustil 1919. a. vastu võeti. Palgamäärus ei rahuldanud täiel määral õpetajaskonna nõudmisi ja võeti — eriti III. õpetajate kongressil 28.—30. augustil 1919. a. — õpetajaskonna poolt vastu teravate arvustustega.

III. üleriiklisest õpetajate kongressist, mis 28.—30. aug. 1919. a. Tallinna I. reaalkooli saalis ära peeti, võttis osa 153 hääleõiguslist ja 352 sõnaõiguslist liiget — kokku 505 õpetajat. Kongressil oli arutusel õpet. ainelise seiskorra, organiseerimise, koolikorralduse,

noorsoo ja koolivalitsuste küsimused. Tähtsaima otsusina organiseerimisküsimuses võttis kongress vastu seisukoha, et Liit tuleb reorganiseerida kutseühisuslikul alusel. Liit oli seni tegutsenud rohkem üleüldisemate haridusliikude ja kooli küsimuste valdkonnas, õpetajate kutsehuvid aga olid jäänud tagaplaanile; nüüd, kus Liidul tema esialgne ülesanne — võita pinda rahvuslasele, demokraatlikel alusel korraldatud Eesti koolile — täidetud ja rahvusliku kooli edasiarenemine sünnib riikliku võimu kaitse all, kuna kooli küsimuste kõrval õpetajate kutsehuvid küsimus ikka teravamalt ja teravamalt korraldamist nõuab, leiti olevat õige aeg Liitu ühes temale alluvate organisatsioonidega muuta kutseühisusteks. Mitmed Liitu kuuluvad organisatsioonid kohtadel olid oma põhikirjades juba varemalt vastavad parandused ette võtnud.

Nii võeti Tallinna õpetajate Seltsi uus põhikiri vastu juba 15. dets. 1918. a., Tartus 21. mail 1919. a. jne. 1919. a. asutatud uued õpetajate organisatsioonid püüsid juba algusest peale kutseühisuslikul alusel. — Õpetajate kutsehuvid küsimuse ette poole nihutamine organisatsioonide tegevuskavas ei ole aga sugugi sealt kõrvale tõrjunud üldiste kooliküsimuste arutamist ja lahendamist. Juba sellelt seisukohalt, et ainult hästikorraldatud koolis õpetajate huvid on väärikselt kaitstud, on organiseeritud õpetajaskond olnud alati üldiste kasvatusliikude ja kooli huvid valvel ning on nende küsimuste käsitlemisele oma organisatsioonides pühendanud kõige suurema tähelepanu.

Tähtsaima sündmusina kongressi ajal olgu veel tähendatud organiseeritud õpetajaskonna häälekandia ja kasvatuselise ajakirja „Kasvatuse“ esimese numbril ilmumine.

28., 29. ja 30. dets. ära peetud asemikude kogu koosolekul võeti vastu uus Liidu põhikiri ja valiti Liidu juhatusse 1920. aastaks: J. Annusson, J. Kents, A. Kuks, A. Kuusik, E. Nipman, T. Orgussaar, V. Peet, J. Piiskar ja J. Rummo — Tallinnast. M. Reinik, J. Tork ja G. Vilberg — Tartust, P. Adamson — Viljandist, J. Kanä — Paidest ja J. Uustalu — Haapsalust. Esimeheks jäi endiselt J. Annusson.

29. ja 30. dets. 1919. a. oli Tallinna I.

tütarlaste gümnaasiumi saalis õpetajate päev. Tähtsama küsimusena tuli seal põhjalikule ja üksikasjalisele arutusele Asutava Kogu hariduskomisjoni poolt välja töötatud avalikkude algkoolide seadus.

Sellega lõppes 1919. aasta, mille tegevus oli olnud nii kurjakuulutatavalt pilvine, täis raskusi ja üliinimlisi jõupingutusi, kuid mille lõpp näitas püüdumise võitu ja rõõmsaid tuleviku perspektiive. Aasta oli möödunud töötades oma koolis...

1920. aasta tegevuskavas oli tähtsamaks punktiks avalikkude algkoolide seaduse arutamise jälgimine Asutavas Kogus ja selle ellu viimiste kaalumine. Õpetajate Liidu juhatusel läks korda oma edustajate kaudu. A. Kogu hariduskomisjonis ja rühmades seadusesse õpetajaskonna seisukohalt viia nii mitmedki tarvilikud parandused. Juba varakult (veebruari-kuul) alati eeltöid IV. üleriiklikuks kongressiks, mida kavatseti ära pidada juuni-kuus.

Kuna õpetajate palgamäärus, mille puhul õpetajad juba ta vastuvõtmisel Asutavas Kogus kõvasti nurisesid, järjest tõusva elukalliduse tõttu õpetajaskonna keskel ikka enam ja enam rahulolematusi tekitas, asuti materjaalide kogumisele uue palgaseaduse kava väljatöötamiseks. Õpetajate ühinguilt ja liitunud saadud materjaalide põhjal seadis Liidu juhatus üles nõudmised uue palgaseaduse aluste kohta, mis lõpuks Riigikogu poolt 9. juunil 1921. a. vastuvõetud õpetajate palgaseaduses enam-vähem teostamist leidsid.

Nagu öeldud, peeti 16., 17., 18. ja 19. juunil 1920. a. Tallinna tütarlaste kommerskooli saalis IV. üleriikline õpetajate kongress, kus oli 581 õpetajat, neist 310 hääleõigusega ja 271 sõnaõigusega. Kongress võttis põhjalikule arutamisele meie kooli väimlise ja majandusliku seisukorra ja arutas kõige kõrgemal algkoolide seaduse elluviimise küsimusi.

Kuna kongressi seisukohad ja otsused on avaldatud „Kasvatuse“ 1920. aastakäigus, ei ole tarvidust neid siinkohal pikemalt refereerida.

Et Liidu tegevus alatasa laienes ja elu alaliselt tõi päevakorrale uusi küsimusi, mille põhjalikuks lahendamiseks ei ulatanud tihti Liidu juhatusel aeg ja jõud, püüti tegevust muuta produktiiv-

semaks mitmesuguste toimkondade loomise teel Liidu juhatusel juures. Toimkonnad, kelle liigeteks olid osalt juhatusel liikmed, osalt väljast poolt kutsutud õpetajad, töötasid välja ettepanekuid Liidu juhatusel.

Nii töötasid 1920. aatal Liidu juures: 1) pedagoogiline toimkond (millest välja arenes hiljem Psühholoogilis-filosoofiline ühing) hr. Kuksi, kooliseaduste toimkond — hr. Nipmanni, õppevahendite toimkond — hr. Kieseli ja organiseerimistoimkond — hr. Piiskari juhatusel. Kuigi toimkondade töö ei suutnud areneda soovitava viisil ja ei täitnud kõiki alguses nende peale pandud lootusi, tegid nad Liidu juhatusel tööd ometi mitmeti lihtsamaks, mispärast seda teed mõnesuguste muudatustega ka järgneval aastal on tarvitatud.

Pika otsimise järele sai Liidu juhatus 1920. a. oma büroo tarvis kohased ruumid. Ruumide leidmine tegi asjaajamise korralduse mitmeti kergemaks. Palgalise asjaajaja ametisse seadmisega aga pole Liidul seni õnne olnud. Kuna tarvidus alalise tööjõu järele tegevuse laiendamiseks ikka teravamaks kujunemas, oli Liidu juhatus kohase töömehe leidmiseni sunnitud veeretama asjaajaja kohuseid nende ridade kirjutaja õlgadele, kes õpetaja ameti kõrval on katsumud korraldada kõige hädapärasemaid asju.

Uute liigetena astusid Liitu 1920. a. Tartu Õpetajate Selts, lahku liides Tartumaa Õpetajate Liidust ja Narva Õpetajate Selts, asutatud 1919. aastal.

Truuks jäädes senistele traditsioonidele, korraldas Liidu juhatus ka järgneval aastavahetusel ülemaalse õpetajate päeva, kuid Tartus, end. Treffneri gümnaasiumi ruumides — 3. ja 4. jaanuaril 1921. a. Õpetajate päeva kavas olid õpetajate ainelise seisukorra, edasiharimise võimaluste, koolivältsuste ja õpetajate vahekorra küsimuste lahendamine ja teaduslikud referaadid. Samal ajal peeti ära Liidu asemikkude kogu aastakoosolek. 1921. aastaks valiti Liidu juhatusse: J. Annusson, J. Rumma, J. Piiskar, V. Peet — Tallinnast, P. Pedisson — Kadrinast, A. Risman — Härjumaalt, A. Marfeldt — Viljandist, K. Treffner — Tartust, N. Neuhäus, A. Kuusik, Aug. Ounapuu, E.

V. üleriiklisest õpetajate kongressist osavõtjad.
(16.—18 juunini 1921. a.)

Martinson, E. Nipman ja O. Reinik — Tallinnast ja J. Kana — Paidest.

1921. aasta algas „Päevalehe“, „Kaja“ ja „Postimehe“ sõjakäiguga Liidu asenikkude kogu, juhatus ja üksikute juhatusete liigete vastu.

Kuna käesoleva numbri kirjutuses „Õpetajate Liit ja avalik arvamine“ selle põhjuseid ja tagajärgi valgustatakse, ei ole vaja siin selle juures pikemalt peatuda.

Suuremat jõupingutust ja eeltöid 1921. aastal nõudis V. üler. õpetajate kongress, mis ära peeti Tallinna tütarlaste kommertskooli ruumes 16.—18. juunini ja ühis-Soome koolikongress Helsingis 20.—22. juunini. V. õpetajate kongressist, mille peateemaks oli keskkooli korralduseküsimus (vaata „Kasv.“ 1921. aastakäik) võttis osa hääleõigusega—182 õpetajat, sõnaõigusega — 337, ühtekokku 519 õpetajat.

Ühis-Soome koolikongressist, mis korraldati söomesugu rahvaste vastastikuseks tutvunemiseks haridusküsimustes, võttis Eesti õpetajatest osa umbes 400 inimest.

Kogu läinud tegevusaastal oli niihästi Liidu juhatus kui ka kohalikkude organisatsioonide koosolekuil peaarutusaineks keskkoolide ja õpetajate palgaseaduse eelnõud. Kuna õpetajate poolt omil koosolekuil ja V. õpetajate kongressil omaks võetud seisukohtelt välja minnes kokku seatud keskkoolide seaduse eelnõu alles praegu Riigikogus arutamisele võtmist ootab, leidis õpetajate palgaseaduses tunnustamist õpetajate tagasihoidlik nõue — olla ühevääriliselt hinnatud omas töös samasuguse haridusega riigiametnikuga — peale pikaldast ja visa võitlust uues palgaseaduses. Järge ootab ka veel puhkepalga seaduse eelnõu, mille kohta Liidu juhatus ühes kahe (kooliseaduste ja kutsehuvide) toimkonnaga läinud aastal töötas välja terve rea parandusettepanekuid.

Järjekorraline õpetajapäev peeti Viljandis 4. ja 5. jaanuaril 1922. a. Et õpetajate päevi ka kaugemates nurkades elavatele õpetajatele teha kättesaadavaks, on Liidu juhatusel kavatsus korraldada neid kordamööda kõigis kodumaa linnades. Viljandi õpetajate päeval võeti sõelumise ja arvustamise

alla meie koolikirjandus. Päev varemalt ärapeetud asemikkude kogu aasta-koosolekul valiti praegune Liidu juhatus järgmises koosseisus: esimees — J. Annusson, abid — E. Martinson ja J. Kiiwet; sekretäär — J. Rummo, abid — A. Öunapuu ja G. Stahlman; laekahoidja — N. Neuhaus, abid J. Kents ja J. Kana; ametita liikmed: K. Treffner, V. Sokolov ja V. Peet.

Kuna see tegevusaasta alles käsil ja tegevus mitmes osas alles hargnemas, on võimata tegevuse üle kõige lähemas ajajärgus ülevaadet ja kokku võtteid teha.

Liidu juhatusete juures töötavad käesoleval aastal järgmised toimkonnad:

- 1) pedagoogiline toimkond — E. Martinsoni juhatusel;
- 2) kooliseaduse toimkond — J. Kiiveti juhatusel;
- 3) kutsehuvide toimkond — V. Peedi juhatusel;
- 4) kirjastuse toimkond — E. Martinsoni juhatusel;
- 5) informatsiooni toimkond — J. Rummo juhatusel;
- 6) Karskuse toimkond — H. Roosi juhatusel.

Liidu juriidilisi küsimusi lahendab õigusteadline nõuandja, kelleks varemalt oli vann. adv. A. Birk, nüüd v. a. R. Eliaaser. Informatsiooni koolikohutade asjus õpetajaile ja koolivalitsustele korraldab koolikohtade büroo.

Õpetajate Liidu koosseisu kuuluvad praegu:

- 1) Harjumaa Õp. Liit — 11 ühinguga, kokku 165 liiget.
- 2) Järvamaa Õp. Liit — 4 ühinguga, kokku 220 liiget.
- 3) Läänemaa Õp. Liit — 8 ühinguga, kokku 209 liiget.
- 4) Pärnumaa Õp. Liit—13 ühinguga, kokku 214 liiget.
- 5) Tartumaa Õp. Liit — 13 ühinguga, kokku 232 liiget.
- 6) Viljandimaa Õp. Liit — 8 ühinguga, kokku 353 liiget.
- 7) Virumaa Õp. Liit — 4 ühinguga, kokku 390 liiget.
- 8) Võrumaa Õp. Liit — 9 ühinguga, kokku 261 liiget.

9) Petserimaa Õp. Liit — 1 ühinguga, kokku 233 liiget.

10) Saaremaa Õp. Liit — 1 ühinguga, kokku 131 liiget.

11) Eestis tööt. Vene õp. Keskliit — 7 ühinguga, kokku 185 liiget.

12) Talinna Õp. Selts — 407 liiget.

13) Tartu Õp. Selts — 129 liiget.

14) Narva Õp. Selts 88 liiget

15) Valga Õp. Selts — 51 liiget.

16) Pärnu Õp. Selts — 87 liiget.

Kokku 84 ühingat — 3355 liikmega.

Oma kutse järele kuulub neist keskkooli õpetajate hulka 603 l., algkoolide — 1840 l., kutseta — 912 l.

Käesoleval aastal on soovi avaldanud Liidu liikmeks astuda Hiiumaa Õpetajate Ühing — 58 liikmega ja tänavu asutatud Valgamaa Õpetajate Liit umbes 100 liikmega. Nende vastuvõtmine on senni viibinud vormilistel põhjustel.

Õpetajate Liit ja avalik arvamine.

E. Martinson.

Õpetajate Liidu võrdlemisi lühikesajaline tegevus on esile kutsund õige elavad mõtteavaldused ajakirjanduses, eriti paaril viimsel aastal. Käesoleval aastal on Liidu tegevust isegi Riigikogu kõnetoolilt valgustatud.

Liidu asutamisaajajärgule järgnesid varsti ajad, mis tema tegevusele ebasoodsad olid: okkupatsioon ja vabadussõda, mis kokku ligi kaks aastat kestsid. Sel ajal peeti küll — pärast langesvehrisõda — kongreski ära, kuid see oli õige nõrgalt ette valmistatud. Liidu asemikude-kogu ise tunnistas, et see kongress ei ole korda läind: kava oli liig laialine, puudusid sisukad referaadid, ei olnud välja töötatud kongressile esitavad resolutsioonid ning ettepanekud. Muidugi oli suurelt osalt selles süüdi erakorraline aeg: paljud õpetajad viibisid sõjaväljal.

Ajakirjandus andis selle kongressi kohta siiski õige hääkskiitva otsuse. Nii kirjutab „Tallinna Teataja“ (1919. a. 186. nr.):

„Kongress oli jõudumööda tähtsaimaid küsimusi puudutand ja tulevasele kongressile määrand, oli koonandand õpetajaid, avitand ühiskonda luua — see oligi ta otstarb ja teene.“

Sama konressi kohta kirjutab „Päevaleht“ (1919. a. 187. nr.).

„Kolmas haritlaste kongress oma kolmepäevase istumisega on kokkuvõttes siiski suure ja kauni töö ära teind. (Harvenduse! sin ja allpool minu poolt. E. M.) Oma pääsihi — õpetajate lähema kokkupuute

ligendamise — on ta edukalt läbi viind. Õpetajad pole enam võõrad ükssteisele — nad on üks pere, kellel ühised ettevõtted, huvid ja teed. See äratundmine on kongressi elulisem, tervitatum saadus! Teiseks on õpetajaskond omale töö kava, tähised edukaks tööks üles seadnud.

Viigu kongress need paremad mõisted ja tunded üle kodumaa õpetajaile laiali, teadustagu neile tuleviku kavast, soovigu neile rahva poolt edu ja teadku, et nende tänuväärt töö on tagatiseks meie kultuurilise tasapinna väärtuslikest töstmiseks.

Jõudu tööle kohtadel üle kodumaa!“

Samuti on avaliku arvamise poolt häätähtlikult vastu võetud Liidu asutamisaastal — 1917. a. suvel ja selle aasta lõpul — korraldatud I. ja II. kongress, kuigi nad olid õige nõrgalt ette valmistatud — kasina aja tõttu, sest Liidu organiseerimistö nõudis palju aega, kui ka selle tõttu, et poliitiline elu sel ajal suuri laineid löi ja kõikide avaliku elu tegelaste tähelepanu valdas.

Võib konstateerida, et avalik arvamine on üldiselt rahul Liidu esimese kolme aasta tegevusega, kuigi see tegevus välistel põhjustel ei saand küllalt produktiivselt avalduda. Huvitav on kinni naelutada fakti, et isegi „Maaliit“ sel ajal on õige vastutulelik õpetajaskonna huvidele. Ta kirjutab õpetajate palga-

seaduse vastuvõtmise puhul, mille kokkuseadmisel ka Õpetajate Liit kaasa mõjuda püüdis, et palganormid õpetajaskonnale vastuvõetavamaks saaksid (1919. a. 180. nr.):

„Asutav Kogu on seadusele lõpuliiku kuhu annud, mis küll nii hästi paremat kui ka pahemat tiiva ja keskerakonda ühteviisi rahuldab... Uue seaduse järgi langeb kooliõpetajate palgamaksimise pääraskus riigikanda, kuna senni rahvakooli ülespidamine pea täielikult omavalitsuste õlgadel seisis. Aga suurelt osalt just selle pärast jäigi kool Eestis alaliselt rahvale valulapseks ja kooliõpetaja ei suutnud oma rõhutud sulasepõlvest rahva kasvataja kõrgele järjele tõusta.“) Loodame, et kooliõpetajate palgaseadus Eesti rahvakoolidele aegapidi hinge sisse puhub ja kavatsusel olevale suurele ja raskelening palju ainelisi ohvrid nõudvale kooliuuendusele kindla aluse paneb...**)

Palganormid on igatahes nii avara, et nad praegusel ajal kooliõpetajate mõõdukaid nõudmisi rahuldada suudavad. Riigiametnikkude palkadega, mis valitsuse poolt normeeritud, on kooliõpetajate uued palgad enamvähem kokkukõlas.***) Maksimaksjatele paneb palgaseadus kohustused päale, mis mitte kerged kanda ei ole. Aga need on ju kohustused meie rahva ja maa tulevikule, meie noorsoo vastu, mis meile kunagi liigkoormavadei tohi olla.“

Vabadussõja järele muutub Liidu tegevus palju produktiivsemaks. Kuid

*) Kuid just maaliitlaste järeltuljad — põllumehed — olid osa töö- ja rahvaerakondlastega selle vastu, kui Riigikogu hariduskomisjon õpetajate palgaseaduse muutmise puhul ette pani suurema osa algkooliõpetaja palgast riigi kanda jätta.

**) Nüüd ei arvata mõnel pool seda kindlat alust enam vaja olevat, kuna sääl õpetajate palka liig kõrgeks peetakse.

***) Seda kokkukõla on aga hiljem „Kajas“ patuks peetud. E. M.

ühtlasi muutuvad ka arvamised Liidu tegevuse hindamises.

1920. a. suvel peetud kongress ei leia enam sarnast ühemeelset hääkskiitmist, kui eelmised, kuigi ta palju sisurikkam ja paremini korraldatud oli. „Postimees“ (1920. a. 135. nr.) leiab, et kongress poliitilist küpsematust on näidand, kuna ta „Annussoni kõrvale kongressi juhatajaks sama Piiskari valis, kes vaimustatud 3. internatsionaali apostel on, selle Aasia sotsialismi apostli, mis Venemaal viimase õppevabaduse jälje on kaotanud.“

Sama aasta 170. numbris kurdab „Postimees“, et „kooliõpetajate organiseerimistöö näib kalduvat täiesti vildakule alusele... organiseerimise etteotsa on tikkund isikud, kes sinna sugugi ei sünni.“ Iseäranis vastuvõtmata on „Postimehele“ ja ka „Kajale“ kongressi resolutsioon kiriklikkude talituste täitmisest loobumise asjus. „Kaja“ kirjutab 1920. a. 134. numbris:

„Õpetajate kongress, riigi põhiseadusest kõrgemale kerkides, keelab seda kooliõpetajatele, mida põhiseadus mittekohustavaks tunnistas. Teine asi oleks olnud, kui kongress oleks otsustand, et kooliõpetajate liidu liige ei tohi usutunnistuslikka tegusid korda saata.“

Kuid kas „Kaja“ arvab, et Liidu kongressi otsused ka nende kohta maksavad on, kes Liidu liikmed pole? See on ju iseenesestki mõistetav, et Liidu kongressi otsused ainult tema liigetele siduvad on. Teiseks, avaldas kongress ainult oma põhimõtteliku seisukoha, et kiriklikkude talituste täitmine (s. o. laste ristimine, matmine jne.), mida kirikuõpetajad mitmepool õpetajate kaela veeretavad, ei kuulu õpetaja tegevuskonda ja et sellepärast õpetajail tuleb kiriklikkude talituste täitmisest loobuda. Edasi leiab „Kaja“ (138. nr.), et „kui kõik need ideed, mida sel kongressil meie sotside poolt nii sihikindlalt kultiveeriti, meie nooremate noorsoo-kasvatajate seas, kes kõiksuguste kalduvustele vastuvõtlikud, ikka rohkem maad võtavad, siis meie enama kaugele ole üldisest enamlusest.“

„Päevaleht“ toob ainult kongressi ülevaate, loobudes hindamisest.

„Tallinna Teataja“ kirjutab (136. nr.):

„Neljas õpetajate kongress on täiesti rahuldavate tagajärgedega töötanud. Ta andis meie kooli seisukorrast, tema tarvidustest ja puudustest selge pildi. Ta kajastas kooli elu, õpetaja majanduslisi ja vaimlisi nõudeid, ta pidas nõu, õppeviiside ja õppeprogrammide üle, arvustas sennist, otsis uut... Valitsus ja rahvas said aga kongressi läbi kooli ja õpetajate tarvidustest ja hädadest kuulda ja teavad, mis nende kohused kooli ja õpetaja vastu.“

Ka „Vaba Maa“ on kongressi tööga rahul. Ta kirjutab 136. numbris:

„Palju on Eestis viimase paari aasta kestel üleriiklisi kongresse toime pandud, kuid on selge, et viimane õpetajate kongress, mis tervelt neli päeva kestis, oma töö tagajärgede ja asjalikkuse poolest kõik sennised ülemaalsed kongressid oma varju jätab.

... Põhjalik ettevalmistus, mis keskliidu poolt kongressiks tehtud oli, võimaldas seda, et kokkutulnud saadikud otsekohe ja asjalikult küsimuste käsitamise juure võisid asuda ja ilma suurtesõnadeta häid tagajärgesid saavutada. Terve rida tähtsaid juhtnõore ja põhimõtteid haridustöö ja kooli korralduse alal võeti vastu. Samuti pandi kindel alus õpetajate organiseerimistööle, mille kohta senni igasugused lahkarvamised olid valitsemas.“

Kiitvalt kirjutab kongressist ka „Sotsiaaldemokraat (137. nr.):

„Keskliidu juhatus oli kongressile tervelt 12 eelkoosolekut pühendand. Selle tõttu oli kongressi kava detailselt välja töötatud ja töökorraldus peensustes ette nähtud. Niihästi üldised kui ka sektsioonide koosolekud olid väga asjalikud ja viljakad. Ei ole sugugi liialdus, kui öelda, et 4. õpet. kongress nende kongresside hulgast esimesel kohal on, mis üldse Eestis ära peetud. Kongress saatis hiiglatöö korra — jõudes meie alg- ja keskkooli, koolimajade ja koolisiseseadete, koolija ühiskonna, õpetaja ning kasvatustöö kohta kooliselgetele, ajakohastele ning ühemeeliste positsioonidele. Kongress andis selge

mulje, et nüüdsest päle Eesti õpetajaskond kindel ja ühtlane on, kes kõige jõuga Eesti kooli ja kodu tarvilikule kõrgusele tahab tõsta.“

Ka kohalikud ajalehed kirjutavad õige kiitvalt IV. õpet. kongressist. Ja „Postimees“, kes kongressi eitavaid külgi ette toond, annab tema kohta siiski ka hää tunnistuse: „Võimukad riigilaulu helid lõpetavad töörikk kongressi.“

Pärast kongressi kuulduvad parempoolses ajakirjanduses üksikud hääled, mis süüdistavad Õpetajate Liitu pahempoolse koolipoliitika ajamises. Süüdistused lähevad ägedamaks, kui haridusministriks saab Liidu esimees J. Annusson. Suur osa süüdistustest on sihitud J. Annussoni isiku vastu — ei hakka neid sellepärast siinkohal arutama —, kuid ka Liit, tema juhatus ja Liidu häälekandja ei jää süüdistustest puutumata.

Üheks tähtsamaks põhjuseks, mis parempoolseid lehti sunnib Õpetajate Liiduga vaenujalale asuma, on see, et Õpetajate Liit usuõpetuseta algkooli, mis algkoolide seaduses vastu võetud, ka tegelikult teostada püüab. „Kasvatuse“ 1920. a. viimases numbris küsib A. Ö., kus on meie ilmalik kool, ja arvab, et haridusministri ettekirjutused selles asjas peaksid täitmist leidma. On IV. kongressil vastu võetud seisukoht, et vaimulikkude kohuste täitmine ei kuulu õpetaja tegevuskonda, juba parempoolsed ära pahandand, siis teeb seda A. Ö. kirjatükk veel rohkem. Nii kirjutatakse „Päevalehe“ 1921. a. I. numbris (kirjatükkis: „Politsei, pane koold kinni!“):

„Nii kaugele on siis meie demokraatlikkusega hoopeljad „lastekasvatavad“ juba jõudnud: minister keelab koolides hommikupalved ja jõulupuud ära ja tema kannupoisid häldavad kooris: „Politsei appi, siin koolimajas on veel kristlikust moraalist juttu. Ma ise kuulasin läbi võtmeaugu päält. Kool kinni, õpetaja välja!“

Kristliku moraali kaitsjad saavad aga väga hästi ebatõega hakkama. Ehk on nad nõnda lahked ja toivad selle haridusministri ringkirja teksti, kus jõulupuud tegemine ära keelatakse, ja teatavad, millal on need „kannupoisid“ ära keelend kristlikust moraalist juttu teha.

Ka „Kaja“ pahandab õpetajate üle, kes vaimulikkudest talitustest tahavad loobuda. Ta kirjutab (1921. a. 18. nr.):

„Oma kongressidel ja „päevadel“ on kooliõpetajad ihe teguri täitsa ära unustanud, kellel kooli kohta, niisama ka kooliõpetaja kohta, sõnake on kaasa kõnelda, nimelt rahva... Seda unustasid ka need noorukesed, kes kangesti nõudsid, et kooliõpetajad vaimulikudest talitustest peavad loobuma. Ei asja ees, teist taga, sunnitakse kooliõpetajaid rahvaga riidu minema.“

Edasi kutsutakse üles maainimesi õpetajaid, kes mõne „pahempoolse voolu poolehoidjad, välja näljutama. Õpetajate Liit on omaks tähtsamaks nõudeks seadnud ühtluskooli mõtte teostamise. Selle mõtte vastu ei ole meil teoreetiliselt vaieldud. Ühtluskooli mõte on meil üldiselt tunnustatud. Ja mitte ainult meil, vaid peaaegu kõigis kultuurmaades. Kuid hakatakse meil seda mõtet tegelikult teostama, siis on kohe hädaldajad platsis. Ja tuntakse kahjurõõmu, kui uus asi kohe mitte kõige paremini ei lähe. Kahjurõõmu tundjate osas on esinend „Postimees“ ja „Kaja“. „Postimees“ kirjutab 1921. a. 3. numbris „Ühtluskooli illusioonidest“:

„Koosolekul haridusministeeriumis... sai vastuvaidlemata selgeks, et meie praegustes oludes ühtluskooli muud ei ole, kui illusioon.“

„Kaja“ kirjutab (1921. a. 147. nr.) pika loo ühtluskooli „saavutustest“, kus ta üles loeb hulga puudusi praeguses koolis ja nad nähtavasti kõik ühtluskooli arvele kirjutab. Lõpetab ühtluskooli mõnitades:

„Üks asi on kindel — oma kooliga lähme kiiresti alla poole. Siin on sõna „ühtluskool“ oma nime ausasti ära teenind: ühtlaselt läheb alla nii algkui keskkool.“

Oieti ägedaks muutusid parempoolse ajakirjanduse süüdistused Õpetajate Liidu vastu, pärast Tartus 2., 3. ja 4. jaanuaril 1921. a. ärapeetud Liidu asemikkudekogu koosolekut, kus Liidu juhatust volitati reageerima sel juhtumisel, kui koolipoliitikas neilt aluseilt kõrvale minnakse, mis õpetajaskonna poolt kooli alal üles seatud. Parempoolse ajakirjanduse pahameelt suurendas veel see, et asemikkudekogu sel koosolekul endisest Liidu juhatuse liigetest suurema osa — nende hulgas ka parempoolsete

poolt vihatud J. Piiskari — uuesti tagasi valis. „Päevalehes“ ilmub rida kirjutusi Õpetajate Liidu ja tema juhtivate tegelaste vastu. Kuna nende tsiteerimine liig palju ruumi nõuaks, siis esitan kokkuvõetult nende süüdistuste sisu.

1. „Kasvatuse“ sisu ei rahuldavat lugejaid: tema tähtsamad artiklid olevat tõlked, kuna algupärandid enam-vähem teatava tendentsiga olevat kokku seatud. Näitena tuuakse eelpool nimetatud A. Ö. kirjatükk.

2. „Kasvatuse“ nõrga sisu ja Liidu juhatuse ühekülgse poliitika ajamise tõttu olevat „Kasvatuse“ lugejate arv langed.

3. Tahetavat väljasurvele lehele sellega hinge sisse puhuda, et tema tellimist kõikidele koolidele sunduslikuks teha.

4. Õpetajate suurem ja tõsisem osa jäävat praegustest õpetajate organisatsioonidest ja Liidu ettevõtetest — kongressidest, päevadest — eemale ja vaatavat nende kui üleliigsete asjade pääle, kuna neist osa võtvat pääasjalikult need õpetajad, kes enam-vähem Annussoni, Piiskari ja nendetaoliste endiste „koolimeestega“ ühemeelselt otsustavat.

5. Õpetajate Liitu huvitavat eestkätt puhtmajanduslised ja poliitilised küsimused, kuna pedagoogilised küsimused alles viimastel kohtadel seisvat. Tartus, 1921. a. jaanuarikuu algul peetud õpetajate päeval olnud pedagoogilised küsimused alles seitsmendal kohal.

Ö. Liit õhutand õpetajate streiki, juhtumisel, kui mõni kirikliku vaimuga mees haridusministriks saaks.

7. „Organiseeritud õpetajaskond“ või kooliõpetajate ametiühisus sammuvat kiirel sammul 3. internatsionaali poole. Asi olevat juba viimases staadiumis: katsutatavat teha organisatsioonidest osavõtmine sunduslikuks, nõutavat kindlat distsipliini (kindla distsipliini nõudmisest järeldatakse 3. internatsionaali kuuluvust!), ja toonitavat, et kooliõpetajate ametiühisus pidavat teiste ametiühisustega ühes minema.

8. Keskliidu juhatuses olevat küll nimepidi terve rida mehi, kuid vaimline juht olevat sääli ikkagi J. Piikar, kes valimistel kommunistlike kõnedega esinevat. J. Annusson olevat ainult tema sõnakuulelik teender.

Kõikide nende asjaolude tõttu kutsub „Päevaleht“ õpetajaid üles uut õpetajate

keskliitu ja kohalikke organisatsioone ning maakonna-liitusid ja uut õpetajate ajakirja looma.

„Kaja“ lisab „Päevalehe“ süüdistustele veel mõned õige kaaluvad juure, mida siinkohal kokkuvõetult esitan.

1. Liidu häälekandja hääks pandavat liitudele ja ühingutele kõrged maksud pääle. Tallinna õpetajad maksvat „Kasvatuse“ ülalpidamiseks 360-margalist liikmemaksu.

2. Liidu juhataja J. Annusson saavat kuus 10.000 marka, teised liikmed (Piiskar, Martinson jne.) — 5000 marka.

3. „Kasvatuse“ lugejate arv olevat 200-ni langend.

4. Parempoolsed õpetajad olevat „Kasvatusest“ eemale peletatud, kuna neid sääl täitsa lubamata viisil sõimama olevat hakatud.

5. „Kasvatuse“ toimetused olevat rakedand punktaduslise ajakirja oma kättemaksmise himude teenistusse.

6. Toimetuse liikmed olevat muutund isiklikkudeks, kui keegi mõtteid avaldada tahtnud, mis nende vaadetege ei olevat harmoneerind, ja ei olevat küsimustes, kus mitu arvamist olla võisid, mitte erapooletuks jäänd ja mitte igaihele võimalust annud oma mõtteid avaldada.

7. Õpetajate Liidu mitteametlik poliitika olevat asja niikaugele viind, et „Kasvatuse“ ülalpidamiseks kooliõpetajailt viimased veeringid võetavat.

8. Liidu juhatus olevat oma vahel alla turuhinna ära müünd 700 puuda „Kasvatusele“ määratud paberit.

„Päevalehe“ ja „Kaja“ mõtteid korutab „Postimees“. 1921. a. 25. numbris kurdetakse selle üle, et viimasel õpetajate päeval õpetaja isiku huvid on eesrinda seatud ja pedagoogilised küsimused tahapoole nihutatud. Edasi ei olda sellega rahul, et õpetajate esitajaiks on iseseisva rühma liige Piiskar ja referendiks Risman, kes õpetajaskonnale ette paneb teiste ametiühisustega ühineda. Piiskari ja Rismani referaatide sisu kohta „Postimehel“ midagi kaaluvat ette tuua pole.

Sama lehe 31. numbris kirjutab M. R.:

„Aga Riigikogus teeb meie esitaja õpetajate keskliidus isand Piiskar mürgelit. Kas see ka meisse ei puutu? Kooliõpetajad, kes tänini omas suures enamuses riiklisel seisukohal asu-

vad, ei võiks ometi nimetatud herrat oma esitajana keskliidus sallida.“

Ja 43. numbris kirjutab „Postimees“: „Kuna üks iseseisev sotsilist M. Bleimann vabariigi laeva katsus ära sahkerdada, toimetab tema seltsimees, teine iseseisev, Piiskar ühes endise rahvahariduse-ministri Annussoniga, seminaari direktori Roosiga, kelle kasvandikka hiljuti „naroovatagusteks“ nimetati, ja teistega meie noorsoo kasvatajatele ajakirja „Kasvatuse“ kaudu lugemismaterjaali kätte. (Tõesti suur süüdistus! „Kasvatuse“ õpetajatele kirjutamine on sama suur süü, kui vabariigi laevadega sahkerdamine! E. M.) Nad on kooliõpetajate poolt õpetajate liidu juhatusse valitud ja on sellega nende usaldusmehed. „Kajas“ tõstetakse nüüd kaebtust, et liidu juhatus kooliõpetajatele liig kõrged maksud pääle paneb, Tallinnas kunni 360 marka aastas, et „Kasvatuse“ toimetajatele kõrgeid palkasid maksta, kuna lehel ainult paarsada lugejat olevat.“

Ajal, mil parempoolsete noolterahe Õpetajate Liidu pääle sadas, leidus ajalehti, kes Liidust ja tema ettevõtetest teistsugusel arvamisel olid. Nii kirjutab „Sotsialdemokraat“ (1921. a. 10. nr.):

„Ülemaaline õpetajate liit korraldas 2. ja 3. jaanuaril Tartus ülemaalse õpetajate päeva. Sellel päeval tuli avalikuks koondund õpetajaskonna jõud, tema kaine julgus ja järjekindlus... Kõik hindavad õpetajate päeva tõsiselt.“

Edasi hurjutatakse „Päevalehe“ artikli kirjutajat, et see „Kasvatuse“ hingusele minemise pärast kahjurõõmu tunneb ja seletatakse, et kasvatusteadusliste tööde lugejate arv meil kunagi suur pole olnud.

Ka „Vaba Maa“ on Õpetajate Liidu kaitseks sel ajal sõna võtnud. 1921. a. 14. numbris kirjutatakse:

„Võib tähele panna, et mõned pastoriid on oma kogudustes... nagu kodukäijad, kes tulevad ja lähevad, aga mitte tööd ei tee... See töö tahtatakse veeretada õpetajate pääle. Õpetaja ristigu, matku ja hoidku kogudus vaol. Ja seda teeksid kiriklaste arvates õpetajad, kuid õpetajate liit, hr. Annusson ja ta sõbrad on segamas.“

Kas on meie õpetajaskond nii saamatu ja otsusevõimetu, et teda hr. Annusson oheliku otsas peab vedama? ... Õpetajaskonna esitajad on korrduvalt valinud oma keskorganisatsiooni mehed, kellest nad teadvad, et need õpetajaskonna seisukohta tunnevad, ja sellelt seisukohalt välja minnes alati nii õpetajaskonna kui ka kooli huvide valvel seisavad. Ja kui „Päevalehe“ veergudel närvilikult kinnitatakse, et suurem osa õpetajaist teisel arvamisel on, kui õpetajate liidu juhatus, siis on see ainult ajalehe veerul must valge pääl, mis kõik välja kannatab. Viimase õpetajatepäeva ja asemikkudekogu koosoleku otsused, mis Tartus tehti, kus J. Annussoni „sõpruskonna“ mõju tuntav ei või olla, räägivad kui reaalandmed teist keelt. Need koosolekud võimaldasid kõikidele õpetajatele avalikult välja ütelda, mis kellegil südame pääl pakitses. Ja sääl ei kuulnud meie ühtegi etteheidet, mis oleks juhitud olnud isiklikult praeguse haridusministri või liidu juhatuse vastu tervelt ehk tema liigete vastu üksikult. Ja nendel otsustel on väärtus.“

1921 a. 41. numbris kaitseb „Vaba Maa“ Õpetajate Liitu „Päevalehe“ keelepeksmise vastu, kui see Õpetajate Liidu juhatusele uue õpetajate palgaseaduse halva väljatöötamist süüks paneb.

„Päevalehe“ ja „Kaja“ pika süüdistuste-rea kohta, mis Liidu juhatuse vastu toodud, oleks lühidalt järgmist öelda:

Suurem osa süüdistustest on lausa valed ja on nende kohta faktiline öiendus Liidu juhatuse poolt saadetud ja neis lehtedes ka ära trükitud. Kui Liidu juhatus süüdistamise tõttu terves koosseisus ametist ära astus, siis tuli 31. märtsil Liidu asemikkude kogu kokku, kes asja kohta, kui ta seda põhjalikult oli järele uurinud, ühel häälrel järgmise otsuse tegi: „Eesti Õpetajate Liidu asemikkude kogu, ära kuulates ja läbi arutades Liidu juhatuse ja revisjonikomisjoni aruanded, resolutsioonid ja seletused kohtadelt, leiab, et Liidu juhatus on talitanud Eesti õpetajaskonna ja kooli huvides,

avaldab talle usaldust ja palub teda oma tegevust jätkata 3. jaanuaris asemikkude kogu otsuste põhjal, jättestähele panemata mõnede ajalehtede ebaõiged, ülekohtused ja täiesti sihilikud süüdistused.“

Kuna paar asemikkude kogu liiget teatasid, et õpetajate hulgast on avaldatud ka arvamisi, et Õpetajate Liidu juhatuses ei võiks olla inimesi, kes eitavad Eesti riiklust, siis võeti ka selle küsimuse kohta ühel häälrel vastu järgmine resolutsioon:

„Ilmavaade ja poliitiline meelsus ei tohi Õpetajate Liidu juhatuse liigete, kui ka üldseliidu ja õpetajate organisatsioonide tegelaste valimistel mõõduandev olla.“

1921 a. suvel korraldatud V. õpetajate kongressi kohta kirjutab „Kaja“ (141. nr.):

„Õpetajate Liidu“ juhatus on tänavuaastase kongressi töödega väga rahul, on uhke kongressi üle. Väliselt on kongress tõesti hästi korda läinud. Osavõtjaid oli haruldaselt palju, ei jäänd 600 palju puudu ...

Sisemiselt ei võikongressi tööd viljarikkaks nimetada. Pävakorda oli väga palju punktisid võetud, nii et ühtegi põhjalikult ei saand läbi arutada. Otsusi puistati käiksest välja ja sanktsioneeriti neid käte ülestõstmisega, ilma et hääletajatel alati selge oleks olnud, mis poolt ta häält annab. Sarnase pääliskaudse läbitöötamise tagajärjel kaotavad kongressi otsused oma jõu ja kaalu. Kongress muutub miitinguks, mille häält mitte tõsiselt ei võeta. Sellest ei näi liidu juhatus veel aru saavat.

Muidu tuleb kongressi kohta tähendada, et ta poliitiliselt õige mõõdukas oli, see tähendab, ta katsus loobuda endiste kongresside eeskujudest, millel oli muude hulgas ka „poliitika süvendamine“ koolis*). J. Piiskar hoidis

*) Ainult ühel (1920 a.) kongressil on poliitika küsimust käsitatud. A. Marfeldt kandis ette referaadi: „Õpetaja ja poliitika“, milles ta järgmised teesid üles

ennast enam-vähem kõrvale, sõna ei võtnud ka Marfeldt. „Uue mehena“ esines kongressil M. Raud, kes liidus võimule pääsend antipedagoogilisi voolusid valgustas ja õige valusalt neid arvustas...

Uute töökooli põhimõtetega opereerib Võru seminaari direktor J. Käis. Ta nõuab sarnast kooli, kus ei ole tunniplaani ega senist tööjaotust. Kooliõpetaja läheb lastega klassi või välja ja teeb, mis süda kutsub. Lastel ei pruugi oma jõudu pingutada ega korda pidada — sest need olid kõik „vana kooli“ nõudmised. Et J. Käis ise seda töökooli, mida ta soovib, ei ole näind, vaid ainult raamatust lugend ja et kongressist osa võtjad kõige parema tahtmise juures ei mõista ette kujutada, mis see kool tähendab ja kuidas sääl tööd tehakse, seda ei ole tarvis pikemalt seletada, kuid ometi ei takistand see kongressil tõsise näoga resolutsioone töökooli kohta ette panemast ja hääletamast.

Tervet seda asja võiks nimetada algupäraliseks Eesti jandiks, kui tas ometi jooni ei peituks, mis ettevaatusele hoiatavad. Hra Käis ütleb küll, et kõik tema otsused „kauge tuleviku“ kohta käivad, kuid ei jäta juurde liisamata, et iga kooliõpetaja juba nüüd jõudumööda peab katsuma neid põhimõtteid teostada.

Nii siis võiks küll edulisi kooliõpetajaid leiduda, kes juba meie oludes ilma tunniplaanita ja õppekavata ja kõige vähemalt ilma distsipliinita kooli hakkaksid pidama. Näib nii, et üli-demokraatlikud koolimehed, kes seni ni kooliõpetajaid aktiivsele poliitilisele võitlusele üles kihutasid, ainult selleks on ennast pisut tagasi tõmmand, et võistlust teisel kujul jätkata. Nad poevad „töökooli“ mõtte taha ja ära

seadis: „1. Kooli ei tohi õpetaja millalgi poliitilise kihutustöö tallermaaks teha. 2. Väljaspool kooli peab õpetaja tõhtima ilma takistamata poliitilistest võitlustest osa võtta. 3. Õpetaja peaks olema niisuguse poliitilise ilmavaate esitaja, mis elu uuemate vooludega oppositsioonis ei oleks“. Mingisugust resolutsiooni kongress selles küsimuses vastu ei võtnud. E. M.

kasutades seda, et mõiste „töökool“ veel kindlat kuju ei ole omandanud, teevad kihutustööd igasuguse korra ja distsipliini kaotamiseks. (Milline lapsus! E. M.).

Ei tea, kas kõlblise kasvatuse küsimus meelega või kogemata oli eeskavasse võetud ja mispärast P. Põld'i oli kutsutud kõnet pidama, kas selleks, et temalt tõesti näpunäiteid saada või mõnel muul põhjusel. Kas vahest selleks, et H. Roos'ile võimalust anda usuõpetuse vastu veel kord lahingut lüüa? ...

Päris dissonansina kongresside seerias valitseva vaimu keskel kõlas M. Raud'i kõne kooliõpetajate kutse-eti-kast. Kui kongressi juhatus seekord põhimõtteks oli võtnud, et tarvis ka teist poolt kuulata, siis oli ta selle kõne päevakorda võtmisega õnneliku käega olnud... Kahjuks puudusid nende kõnede järele vaielused, mis kahtlemata ülipõnevateks oleks läind.

Kogumulje kongressist on segane. Kirju kogu. Kõik on veel saamil. Ei ole midagi kindlat välja kristalliseerund. Maa on suur ja rikas, aga korda ei ole temas mitte. Kuid tuju oli häa. See iseenesest on ka midagi väärt.

„Postimees“ ja „Päevaleht“ toovad ainult ülevaate kongressist, ilma et seda sisuliselt hindaks. „Sotsiaaldemokraat“ ei saand kongressi kohta sõna võtta, sest tema ilmumine oli sel ajal katkestatud. „Vaba Maa“ kirjutab kongressi kohta 157. numbris:

„Kongressi osavõtjaid valdas eduka töö tagajärjel hoogne ja häämeeleline tuju. Kongressile ette-seatud ülesanded suudeti lahendada leplikult ja vastavalt rõhuva enamuse tahtmisele. Tööd ei takistand kokkupõrked ega arvamiste lahkumineku-d. Nähtavasti olid küsimused sektsioonides kõikkõlgselt läbi kaalutud“.

Õige hää arvustuse kongressi kohta toob „Tallinna Teataja“ (142. nr.):

„Õpetajate kongress on üks tähtsamatest mis sel aastal peetud. Temas avaldusid meie noorsoo kasvatamise võimalused, tingimused ja väim. Temas hinnati meie koolipoliitikat ja temas hindas ka praegune kasvataja iseennast. Temas katsuti ühist sihtjoont leida, mille poole kogu meie kasvatustöö peab mine-

ma. Temas ühendati õpetajaid ühiseks väerinnaks ühise asja eest võitlemiseks.

Minevaaaastase ja tänavuse kongressi vahel on ajakirjanduses, iseäranis parempoolses meie õpetajatele palju kibedaid etteheiteid tehtud ja iseäranis meie õpetajate keskliidu juhatusele kallale tungitud. Kogu koolipoliitika, mis praeguse valitsuse kokkuseadmiseni pahempoolsete või keskerakondade juhtida oli, leidis paremalt poolt üleüldiselt ja üksikasjus teravat, kuigi mitte igakord trehvavat arvustust.

Vaielustes avaldasid arvustajad, kui ka osa arvustatavat arvamist, et nende seljaga õpetajate enamus seista. Kongress pidi niisid tõendama, kelle selja taga meie õpetajaskond tõesti seisab.

Juhatajaks valiti I. Annusson, õpetajate keskliidu esimees. Sellega avaldas kongress kaudselt usaldust keskliiduseenisele tegevusele, mis kaunis radikaalne ja praeguse valitsuse ning haridusministeeriumi suhtes opositsiooniline olnud Pärastised kongressi otsused tõendasid veel selgemini, et meie õpetajaskond radikaalsete vaadete poole kaldub ja opositsiooniline on.

Nii võeti usuliste talituste asjus resolutsioon vastu, et õpetajaid ei saa milgil tingimisel kohustada neid talitusi täitma...

Uuemad õppemetodid ei näi ka veel rahva poolt arusaamist, hääkskiitmist ning tarvilikku toetust leidvat. Rahva seas hinnatakse ikka veel neid õppeviise, mille juures lantsunnitud on tööd tegema, mille juures õpetaja valiu järelvalvaja ja kasvataja osa mängib. Sellepärast tunnistati muuseas tarvilikuks igal iuhtumisel seltskonna laiematele kihtidele töökooli põhimõtteid selgitada.

Praeguse kooliga ei olnud õpetajad sugugi rahul. Kooli suuremad puudused olenevad praegu nääasialikult kooli vähesest toetamisest. „ebasoodsatest rahvaharidustöö tingimustest Eestis“. Sellekohases resolutsioonis on öeldud: „Rahvaharidustöö, rahvakoolide korraldamise, neis töötavate õpetajate eest hoolitsemise ja väliskooli hari-

dustöö näol, on Eestis seni olnud ja on praegugi koguni kõrvalise tähtsusega asjaks, millele ei valitsus, ei parlament ega seltskond ei ole pühendand tarvilikku tähelepanu ega hoolt, niisasti korralduse kui ka ainelise kindlustuse suhtes“. Need etteheited võivad õiged, aga osalt vabandatavad olla“.

Edasi seletatakse, et suured sõjaväe kulud ei lase meie haridusasja pääle nii palju kulutada kui vaja oleks.

„Vähem vabandatav on kooli korraldamise asi. Sääl oleks energilise töö ja parema tahtmise juures rohkem ära võidud teha.

Viies õpetajate kongress oli oma päevakorra poolest s i s u k a s, kuigi mitmed puudutatud küsimused sügavamalt selgitamist ja selgekujulisemalt otsustamist oleksid nõudnud. Edaspidi tuleks päevakorda vist enam piirata.

Igatahes tõi aga kongress meie õpetajaskonda ergutust ja andis paljudele õpetajaile nende edaspidises tegevuses kasulikke juhatusi. Õpetaja kutsetähtsust ja kõrgust, õpetaja isiku kasvatavat mõju tuletati meele. See julgustab ja äratav loodetavasti paljuid õpetajaid, et endid võimalikult oma suure kutse kõrgusele tõstaja alatiselle kõrgusel hoida“.

Põhjust õpetajate liitude vastu jälle sõna võtta annab „Päevalehele“ Virumaa Õpetajate Liidu otsus, ära kutsuda oma esitajad — õpetajad ja koolinõunikud — maakonna hariduskogust, haridusnõukogust ja suvikursuste nõukogust, mille põhjuseks oli asjaolu, et maakonnavalitsuse kokkuseadmisel Liidu kandidaadiga haridusosakonna juhataja kohale tõsiselt ei rehkendatud ja temaga ebakorrektselt ümber käidi. „Päevalehe“ 1921 a. 196. numbris maalib Em. siis öudseid pilta sellest, kui kool õpetajaskonna vaimu alla saab. Ei olevat mingit põhjust arvata, et liitudes terve see hariduse kvintessents on koondatud ja väljaspool liitusid maa tühi ja paljas. Liit pidavat jätmä „terve koolielu korraldamise isikute hooleks, kelle iseseisvus seadusega garanteeritud“. Maailm ei minevat sellepärast veel hukka, kui õpetajad hariduslistest asutustest kõrvale jäävad.“

Selle kohta kirjutab „Vaba Maa“

(1921 a. 204. nr.: „Uus sõjakäik õpetajate liitude vastu“):

„Liidu esitajate äraakutsumise põhjuseks ei olnud mitte asjaolu, et maakonnandukogu tema kandidaadi valimata jättis, vaid et praeguse maakonnandukogu enamusrühmad liidu kandidaadiga üldse tõsiselt ei rehkendanud, temale häbistavad tingimised ette panid...“

Ja kui siis samal koosolekul haridusosakonna juhatajaks valiti mees, kellel maakonna haridusastast aimugi ei ole, kelle ametlikka kirju ja resolutsioone osakonna ametnikud sunnitud on isegi õigekirja vigadest puhastama, et õpetajate ees oma ülemuse pärast mitte punastada, — kas pidi siis Liit tõesti jääma rahulikuks päältvaatajaks ja jätma terve koolielu korraldamise isikute hooleks, „kelle iseseisvus seadusega garanteeritud?“...“

Kes vähegi tuttav meie haridus- ja koolioludega kohtadel, see teab, et kui meil paari viimase aastaga midagi on suudetud ära teha, koolikohustuski üldjoontes maksma panna, siis on see olnud võimalik ainult õpetajate agaral kaastöötamisel. Harva leidub valdu, kus kohalikud koolivalitsused ja koolide hoolekogud, kui enam-vähem korrapärased asutused praegugi oleksid mõeldavad ilma õpetajate osa võtmiseta“.

Parempoolse ajakirjanduse ägedate süüdistuste osalisteks saavad Eesti õpetajad, eriti Õpetajate Liit 1922 a. jaanuarikuus Viljandis peetud noorsoo kongressil ettetulnud väärnähtuste puhul. Need süüdistused kantakse ette ka Riigikogu kõnetoolilt rkl. Lattik'u poolt, kes süüdistuste kogu omalt poolt täiendab ja pikalt-laialt selgitab. „Kasvatuses“ on selle küsimuse kohta juba sõna võetud. Et aga ühtlast nilti saada avalikust arvamist Õpetajate Liidu kohta, ja et rkl. Lattik mõned uued momendid on esitand, mida puudutatud pole, loen tarvilikuks selle küsimuse juures pisut peatuda.

Lühidalt kokkuvõetult on parempoolse ajakirjanduse ja rkl. Lattik'u süüdistuste sisu järgmine:

1. Viljandi sündmused olevat selle uue kasvatusesüsteemi tagajärg, mille nime olevat „koolipoisi kultus“, ja selle süsteemi olevat loonud meie ultraradikaalsed pedagoogid, kes Õpetajate Liitu

juhivad. Uus kooliseadus kultiveerivat seda moodsat „koolipoisi kultust“. Selle juures olevat koolipoisile öeldud: sina ise oled „täismees“, sa ise pead ennast organiseerima. Ultraradikaalsete pedagoogide läbi olevat isegi õpetajate kõrvaldamine õpilaste organisatsioonidest läbi viidud ja õpetajate kongressidel ja -päevadel ei olevat kunagi selle vastu häält tõstetud. Ka „Kasvatus“ ei olevat selles asjas palju sõna võtnud.*)

Ühtegi fakti pole ette toodud, millest näha oleks, et Õpet. Liit või tema juhid „koolipoisi kultust“ oleks kultiveerinud. „Kasvatuses“, kui ka päevadel ja kongressidel on mitu korda noorsoo küsimust käsitatud ja soovitatud, et „õpetajad soojalt ja elavalt noorsoo liikumist toetaks tõsiste sõpradena, seltsilistena ja nõuandjatena, ja et õpetajad ühiselt ja üksikult „Kasvatuses“ ja koosolekul tõsiselt noorsoo liikumise käsituse läbi mõtleks, et nad tõesti suudaksid siin positiivseks teguriks saada.“ (Vaata sellest pikemalt „Kasvatuses“ 1922 a. 5. ja 6. nrs.). Õpetajate Liidu kaastegevusel valmistatud algkoolide seaduses pole ühtki paragrahvi, mis kultiveeriks „koolipoisi kultust“. Ka ei saaks algkooli seadus selleks süüdi olla, kui mõned keskkooli õpilased ulakust teevad; selleks on ta ka liig lühikest aega maksvusel olnud, et juba ka keskkooli pääle mõju avaldada.

2. Noorsoo kõlbluse langemise tähtsamaks põhjuseks olevat usu- ja moraalioõpetuse puudus. Õpetajate Liit ja „Kasvatus“ võitlevat kristliku moraaliga vastu. Liidu kongressil olevat otsus vastu võetud, mis põhiseaduse § 11. vastu käib.

Rkl. Lattik'u tõenduse järele õppivat keskkoolides suurem osa õpilasi usuõpetust, õppisid seda ka enne. Usuõpetuse puudus ei või siis noorsoo ulakuste põhjuseks olla. Ka palja moraalioõpetusega ei saada palju kätte. Terve kasvatus- ja õpetustöö peab eetilist külge rohkem rõhutama, kui seda siinamaani tehtud. Kuid et kõlbliseks kedagi teha, ei ole nii tähtis kõlblust õpetada kui võimaldada õpilasele kõlblises õhkkonnas elada. Kuid see just meie õnnetus ongi, et see meil puudub. — Kristliku moraaliga vastu pole „Kasvatus“ ega ka Õpetajate Liit kunagi võidelnud. Kiriklikkude talituste täitmistest loobumise kohta on eespool

*) Avaldan lühidalt iga süüdistuse lõpul ka vastuväited. E. M.

kõneldud. Et IV õp. kongressil vastu võetud resolutsioon siiski arusaamatusi on tekitanud, siis seletas seda V kongress (1921 a.) järgmise resolutsiooniga: „Usuliste talituste täitmise asjus minevavaastasel kongressil tehtud otsust tuleb nii mõista, et õpetajaid ei saa kohustada usulisi talitusi täitma. Usuliste talituste täitmine (või mittetäitmine) ei tohiks mõju avaldada õpetajate valimise pääle.“ H-ra Lattik'ul ja teistel süüdistajatel pidi see resolutsioon teada olema, kuid sellegi pääle vaatamata süüdistatakse Liitu edasi.

3. Viljandis olnud sama palju õpetajaid kui õpilasi ühel ajal omi kongresse pidamas ja õpetajad ei olevat mitte vahele astunud, kui õpilased ulakusi tegid.

Õpetajate ja õpilaste kongressid ei olnud mitte täiesti ühel ajal. Kus õpetajad ulakusi nägid, sääl astusid nad vahele, kuid et neil omal koosolekul olid ja teises kohas, siis ei saand ja ei teadnud ka Õpetajate Liit noorsoo kongressil korrapidamist oma hooleks võtta, seda enam, et haridusministeeriumi poolt sinna esitajad määratud olid. Kuid suurem osa väärnähtustest ei puutund Liidu tegelaste silma.

4. Liit tegevat tegemist oma päevaldel ja kongressidel pääasjalikult õpetajate palga- ja muude majandusliste, vähem aga pedagoogiliste küsimustega. „Päevaleht“ (1922 a. 32. nr.) teab tõendada, et õpetajate kongressidel ei olevat „ülepää kasvatuslikke küsimusi arutatud“.

Liit on iseseisvuse ajal korraldand 3 kongressi (pääle selle eriainete õpetajate kongressid) ja 3 õpetajate päeva. Neil koosolekuil on läbi arutatud 89 päevakorra küsimust, millest ainult 2 õpetajate ainelist seisukorda on puudutand, kuna poliitiliste küsimustega ainult ühel koosolekul tegemist on tehtud.

5. Õpetajate kongressil Tallinna kommertskooli saalis olevat otsus vastu võetud, et iga kooliõpetaja peab pahempoolne olema (rkl. Lattik).

Kahjuks on rkl. Lattik siin jälle — nagu seda temaga sagedasti juhtus — asjast valesti informeeritud olnud, kui mitte täisedamalt väljenduda. Eespool on juba tähendatud, et mingistugust sarnast otsust kunagi vastu võetud pole.

6. Rkl. Lattik ei ole õpetajaskonnaga rahul, miks ta palgaseaduse vastuvõtmise puhul 24 nädalatundi nõudnud. Tema

arvates oleks pidanud 25 tundi nõudma. Vahe pole mitte väga suur. Maitse asi.

7. „Kasvatus“ ei rahuldavat suuremat osa õpetajaid. Ka tõrjutavat tõsisemaid ja teisiti mõtlejaid säält eemale. Selle läbi olla lugejate arv langend.

„Kasvatuse“ lugejate arv on järjekindlalt kasvand, kuigi visalt. Kuid raske on piiratud lugejaskonnaga ajakirjal aineliselt läbi saada. Teame, missuguste raskustega on ühenduses, näit., ülipilaste häälekandja väljaandmine, kuna tema lugejate ringkond ligikaudu sama suur peaks olema kui Õpet. Liidu häälekanjal. Viimasel asem. kogu koosolekul, millest osa võtsid suurema osa õpetajate organisatsioonide esitajad, selgus, et „Kasvatuse“ sisuga üldiselt rahul ollakse ja kui on üksikud puudused, siis ei süüdistata selles toimetust ega Liidu juhatust. Ühtegi kaastööd ei ole tema autori poliitilise meelsuse pärast tagasi lükatud.

8. Rkl. Lattik'u meelest ei ole see õige, et „Kasvatus“, kes riigilt toetust saab, arvustab maakondade liidu nõukogu otsusi hariduse alal, riigi eelarvet, riigikogu parempoolsete rühmade tegevust ja isegi riigivanemat. Tema arvates, kui oled saand noosi kätte, siis pea suu. Riiklik toetus on vist mõni isiklik armuand. Ei, meie avalikke asutusi ja isikuid mitte ükski ei või, vaid peab avalikult arvustama. Iseasi oleks, kui h-ra Lattik oleks näidand, missugused faktid arvustuses valed on. Pääle selle ei ole „Kasvatus“ arvustanud riigivanemat kui sarnast, vaid ainult riigivanema maja pääle mitteotstarbekohaselt kulutatud summe. Ei ole ka „Kasvatuses“ öeldud, nagu oleks riigivanema korteri mööbli pääle kulutatud üle 10 miljoni. Arvud ja faktid on nähtavasti h-ra Lattik'u nõrk külge.

Hiljuti võttis riigikogu hariduskommissjon 3. lugemisel vastu avalikkude keskkoolide seaduse-eelnõu, ja esitas ta riigikogule. Eelnõu arvustavad teravalt „Päevaleht“ ja „Kaja“. Kuna „Päevaleht“ eelnõu arvustamisel Õpetajate Liidu kõrvale jätab, jagab „Kaja“ temale ohtrasti komplimente. Ta kirjutab (s. a. 128. nr.):

„Nagu teada, on hariduskommissjoni pahempoolsetel enamus*) ja need on

*) Kui tööerakonda mitte kesk vaid pahempoolseks lugeda, nagu „Kaja“ se-

ka seaduseelnõule oma pitsati pääle vajutanud. Komisjoni enamus on töötand juhtnõõride järele, mis Õpetajate Liidu juhatus on annud. See oleks siis juba teine seadus „Õpetajate Liidu“ poolt, mis riigikogule ette kirjutatud*). Esimene oli õnnetu palgaseadus, mis juba aastase maksvuse järele revideerimisele pidi võetama**). Selle seaduse juures võib imestada, kui osavasti on mõistetud asi nii keeruliseks teha, et seadusandjatel enestel, pääle kooliõpetajate, tihti selge ei olnud, kui suureks uue palgaseaduse järele kooliõpetajate palk võiks kujuneda***). Sama tendents valitseb ka keskkoolide seaduse-eelnõus. Päälnäha ilmsüütute märkuste läbi on katsutud seaduse-eelnõule sarnast kuju

anda, mis äärmistele pahempoolsetele kooliõpetajatele meele järele on ja nende südamesoovidele vastab.“

„Postimees“ ja „Päevaleht“ on viimasel ajal Õpetajate Liiduga nähtavasti rahujalale asund. „Päevalehes“ on isegi mõnikord Õpetajate Liidu kohta õige asjalik ja häätahtlik informatsioon ilmund.

*

Olen on tänamata ülesandega lõpul. Ülevaatest, mille faktiliste andmete põhjal kokku seadnud, selgub, et osa avalikku arvamist Õpetajate Liidu teeneid kõrgelt hindab, teda tähtsaks haridusliseks teguriks peab. Teine osa on Liidu tegevust teravalt arvustand ja hukka mõistnud, kuid nii mõnigi kord on ka tema Liidu töö tarvilikkust ja tähtsust tunnustanud.

Õpetajate Liit kutsehuvide valvel.

J. Piiskar.

Eesti Õpetajate Liit asutati 27. (14.) mail 1917. a. Rakveres õpetajate organisatsioonide edustajate koosolekul. Ta viie-aastases tegevuses õpetajate kutsehuvide kaitse alal võib tähele panna kaht arenemisjärku: 1) esimesed kaks tegevusaastat (1917. ja 1918. a.), mis kulusid ettevalmistus- ja organiseerimistööks

da teeb, siis peaks ju pääaegu igas riigikogu komisjonis pahempoolsetel enamus olema. E. M.

*) Küll on see Õpetajate Liit vägev asutus!

E. M.

**) Ka riigiteenijate palgaseadust on revideeritud ja revideeritakse veel. Nagu eespool nägime, jagas „Maaliit“ sellele õpetajate palgaseadusele ohtrasti kiitust. Oleks huvitav teada, kas „Kaja“ ka teisi „Maaliidu“ põhimõtteid salgab.

E. M.

***) Liig palju au riigikoguliigetele-kooliõpetajatele. Saksamaa õpetajate palgaseadus on kümme korda keerulisem. Temast ei saa ka õpetajad ise aru. On ametisse seatud isikud, kelle eriala on õpetajate palgaseadust selgitada ning tarbekorral palganorme välja arvata ja on välja antud eribroshüürid, mis seda seadust käsitavad.

E. M.

ning kus Liidu juhatusel tuli võidelda ülesaatute raskustega (okkupatsiooniga) ja b) järgmised aastad (1919. — 1922), kus Liidu tegevus muutunud olukorras omandas selgema kutselise sihi ja võis arendada märksa loomulikumalt ja viljakamalt.

Esimene aasta kulus peajasjalikult organiseerimistööks. Ohutati kohtadel õpetajate organisatsioonide asutamist tehti eeltöid maakonna liitude asutamiseks ja kutsuti mõned neist juba ellu. Teiste loomine pidi järgnema. Liidu juhatus astus samme õpetajate väeteenitusest vabastamiseks ja saavutas rahuldavaid tagajärgi. Selgitati ka vanade õpetajate paiukisaamise võimalusi jne. Peatähelpanu oli aga pöördud Eesti kooli loomisele ja ümberkorraldamisele revolutsiooni tagajärjel kätte saadud uute olude kohaselt. Liidu juures asutati t e a d e t e b ü r o o, mille peaulesandeks oli muretseda õpetajatele teateid vabade kohtade üle Eesti koolides ja soovitada neile koolidele kohaseid õppejõude.

Järgmine tegevusaasta oli Liidule eriti raske. Saksa okkupatsiooni tuleks ei olnud veel jõutud luua kindlamat ja püsivamat organisatsioonil. sidet ja läbikäimist Liidu ning kohalikkude organisatsioonide vahel. Ainult mõned suure-

mad organisatsioonid, peajasjalikult linnades asuvad õpetajate seltsid, olid jõudnud vormiliselt astuda Liidu liigeteks. Selle tõttu ja silmas pidades okkupatsiooniaegseid postinõu läbikäimisolusid, oli äärmiselt raske pidada ühendust kohalikkude õpetajate organisatsioonidega ning juhtida nende tegevust. Samuti raske oli Liidul midagi ette võtta kutschuvide kaitseks, kuigi see sel ajal hädasti tarvilik oleks olnud selleaegist koolipoliitikat arvesse võttes. Õpetajate Liit oli okkupatsiooni võimudele algusest peale pinnaks silmas. Tema arvamisega ja soovidega ei rehkendatud. Ta tegevust püüti igapidi kitsendada. Isegi Liidu põhikiri jäeti registreerimata ja ähvardati Liit üldse sulguda, sest olla tekkinud uus õpetajate organisatsioon, kes Liidu ülesanded enese peale võtta, mispärast E. Ö. L., kui sarnane, hoopis ülearune olla ja seega rahulikult võida hingusele minna. Seda ähvardust täidesaatmast takistas ainult okkupatsiooni võimu lagunemine.

Kõige selle peale vaatamata, osalt just välise surve kiuste, ei loobunud Liidu juhatus kui ka kohalikud õpetajate organisatsioonid ka okkupatsiooni ajal tegevusest. Tarvitati kõiki võimalusi läbikäimiseks ja vastastikuseks informatsiooniks, korraldati enestevahelisi koosolekuid põlevate päevaküsimuste arutamiseks kas või pörandaalusel teel, kui polnud teisi võimalusi, ning esineti siis enam-vähem ühemeelselt võimude ees, olgu kuulsate Saksa keele ja meele kursuste puhul, palga- ja teenistuslepingute tegemisel, koolitöös jne. Liidu teadetebüroo töötas endises sihis edasi, kuigi ta tegevus märksa takistatud oli.

Liit oli aga, kahjuks, jõuetu okkupatsiooni võimude poolt kaunis suurel hulgal lahti lastud ja teenistuseta jäänud õpetajate toetamiseks midagi ette võtma, samuti nagu ta jõuetu oli nende õpetajate vastu, kes endid vabatahtlikult andsid okkupatsiooni võimude käsikuiks.

Olgu veel tähendatud, et okkupatsiooni päivil oli takistatud organiseeritud õpetajaskonna tegevus ka enesearendamise alal. Kui eelmisel suvel ja jõulu vaheajal korraldati mitmel pool kohalikkude õpetajate organisatsioonide eestvõttel lühikesajalisi kursusi õpetajatele, siis oli see järgmisel suvel võimata, välja arvatud kolmenädalased kursused

Pärnus, milleks luba saadi... ametiasutuse eksituse läbi, nagu pärast selgus.

*

Kolmandal tegevusaastal (1919) asuti energiliselt jätkama pooleli tööd nii Liidus kui kohtadel. Siit peale on Liidu tegevus arenenud enam-vähem takistuseta, kuigi üksikute ülesannete täitmisel on tulnud võidelda suurte raskustega, eriti ainelisest külljüst.

Eeltähendatud aasta kevadel määras Liidu asemikkude kogu koosolek Liidu juhatuse asukohaks Tartu asemel Tallinna ja valis siis ka suurema osa juhatus liikmeid Tallinnast. Uus juhatus asus kõige pealt organiseerimistööle. Töötati ümber Liidu põhikiri ja lasti registreerida. Uues põhikirjas väljendus märksa selgemalt kui endises Liidu kutseline ilme. Uue, praegu maksva põhikirja järele on Liidu eesmärk: „a) ühendada kõiki õpetajate organisatsioone Eestis ning juhtida õpetajate liikumist, b) võidelda õpetajate väimlise, õiguslise ja ainelise järje tõstmise ning kindlustamise eest, d) toetada õpetajaid ja nende perekondi aineliselt ja õigusliselt ning kaitsta nende huvisid igakülgsest, e) edendada koolielu, kasvatus- ja haridustööd Eestis“.

Samuti asuti kohtadel organiseerimistööle. Asutati uusi organisatsioone, registreeriti varemalt asutatuid, loodi maakonna liite jne. Aasta lõpuks oli, nagu näha aruannete kokkuvõtetest, töötamas 72 ühikut, kes olid koondunud 10 maakonna liiduks ja koondasid enesete ümber 2168 õpetajat, umbes 3200 hulgast, s. o. üle 2/3 kõigist õpetajast. Umbes samale protsendilisele kõrgusele on jäänud organiseeritud õpetajate arv tänini. Ehk küll organiseerimisküsimus ei ole puudunud ühegi õpetajate kongressi, päeva, asemikkude kogu koosoleku päevakorrast, ei ühegiaastasest Liidu töökavast, ei ole siiski korda läinud kõiki õpetajaid võita liidu liigeteks. Osa neist õpetajast, kes ei kuulu Liitu, on koondunud vähemusrahvuste õpetajate Liitude ümber, kellest Vene soost õpetajad töötavad ligemas kontaktis Eesti Õpetajate Liiduga, kuna Saksa soost õpetajate Liit läheb oma rada, lahkus E. Ö. L-st.

Teatav osa õpetajaid on seni aga hoopis eemale jäänud igasugustest õpetajate organisatsioonidest ja ei kuulu seega üldse organiseeritud õpetajaskon-

na peresse. Nende hulka kuulub osalt see element õpetajaskonnas, kellele töö koolipöllumul on miskiks vahejaamaks, kus peatatakse, kuni leidub midagi paremat, või kes koolitööd teevad n. ü. taskuraha teenimiseks. Teine osa õpetajaid näib Liidust eemale hoidvat, või kui nad liikmed on, siis opositsioonis asuvat sellepärast, nagu oleks Liit liig pahempoolne ja seaks kõik oma tegevuse kutschuvide teenistusse, jättes kõrvale üldised koolihuvid. Et lugu tõepoolest nii ei ole, selgub igale, kes vaevaks võtab läbi sirvida õpetajate kongresside ja päevade, kui ka Liidu juhatusse protokollid, või natuke ligemalt tundma õppida Liidu tegevust. Ja kuigi lugu nii oleks, siis ei saaks sedagi Liidule pahaks panna, sest Liit on ju õpetajate kutseline organisatsioon. Ei oska enesele ette kujutada kutselist organisatsiooni, kes ei hoolitseks oma liigete kutschuvide eest. Meie arvates peab Liit tulevikus veelgi enam rõhku panema õpetajate kutschuvide kaitsmisele, kui see tal seni võimalik on olnud.

Organiseerimistööst kõneledes ei saa mööda ka kaunis üldisest nähtusest — suur hulk õpetajaid on Liidu liikmed ainult nimepidi. Nad näikse arvavat oma kohuse täitnud olevat, kui nad liikmemaksu ära tasuvad ja mõnest kohaliku ühingu koosolekust vahetevahel osa võtavad. Sarnase leiguse üle kaebavad paljud õpetajate organisatsiooneid. Tagajärg on müdugi see, et aktiivsete tegelaste hulk väikseks jääb, nad töödega üle koormatakse ja ei jõua kõiki ülesandeid korralikult täita, mis tegevust takistab.

Osalt näib kohtadel tegevust halvavat ka see asjaolu, et maal asuvad õpetajate ühingud on kauge maa tõttu väga väiksearvulised, mis nähtus paratamatult kaasa toob aktiivsete tegelaste vähesuse.

Kõik need asjaolud tingivad, et organiseerimisküsimus kõigist pingutusist hoolimata veel kauaks jääb Liidu tegevuskavas tähtsaks kohale.

Õ p e t a j a t e p a l g a k ü s i m u s on samuti nagu organiseerimisküsimuski neaaegu alaliselt seisnud päevakorral, sest järjest tõusva elukalliduse ja alaneva rahakursi tõttu jäid õpetajate palgad alatasa elust maha ja kui uued normid maksma pandi, olid nad juba vananenud ning tuli alustada uuesti alles lõpnud palganormide arutamist. Liidu poolt on igakord esitatud omad nõudmised ja ettepanekud nii haridusministeeriumile, kui esi-

tuskogule. Õpetajate kongressidel ja -päevadel ülesseatud põhimõtteid on edasi arendanud nii Liidu juhatus, kui ka tema poolt asutatud erikomisjonid. Ei või ütelda, et Liidu ettepanekutele vastavates asutustes, kellest olenes küsimuse lahendamise, alati tarviliku heatahtlikkusega oleks vastu tulnud, kuid aastatepikkuse töö järele on need seisukohad siiski enam-vähem läbi lõõnud, näit. õpetajate palkade teiste ametnikkude palkadega ühtlustamise, õpetajate liigitamise, nädala tundide normaalarvu, arstiabi, perekonna abiraha, koolimaade jne. suhtes.

Sellest ei tule aga järeldada, nagu oleks kõik nõudmised rahuldatud ja õpetajate seisukord kõigiti hea. Ei. Siin on tahetud ära märkida ainult õpetajate palgaküsimuse arenemise üldist sihtjoont ja näidata, et Liidu tegevus sel alal siiski teatavaid tagajärgi on annud. Nii õpetajate kui ka kõigi teiste ametnikkude palgaolud on praegugi äärmiselt viletsad ja ootavad rutulist parandamist.

Võrastav on aga, et samal ajal, kui teiste riigiteenijate palkade kõrgendamise vajadust üldiselt tunnustatakse ja selle teostamine öeldakse viibivat ainult riigi rahapuuduse tõttu, on käimas laialdane agitatsioon õpetajate palkade vastu, mis ju normeeritud teistega ühistel alustel. Kõneldakse isegi õpetajate palgaseaduse läbivaatamise vajadusest — palkade kärpimise otstarbel. Ja alles läinud talvel esines haridusminister haridusmaksu seaduse eelnõuga omavalitsuste puudujääkide katteks, sest omavalitsuste puudujäägid olla tingitud õpetajate palkadest. Kuigi see eelnõu tagasi liikati ja seega ära jäi seadus kui agitatsiooni abinõu õpetajate palkade vastu ja kuigi ei ole veel ettepanekut tehtud palgaseaduse muutmise kohta palganormide vähendamise mõttes, võib siiski järeldada, et nii Liidul kui õpetajaskonnal enesel tuleb alaliselt valvel olla, sest võitlus palgaküsimuse ümber pole kaugeltki veel lõpule jõudnud. Ja siin peab tähendama, et õpetajaskond seni mitte igakord ei ole avaldanud tarvilikku aktiivsust, kuigi ta vahel, näit. õpetaja töökoorma kindlaksmääramise puhul, reageeris väga ühemeelselt ning kiirelt ja löi sellega soodsas tagapinna tarvilikkude ettepanekute läbiviimiseks.

Samuti on tulnud Liidul ja õpetajaskonnal üldse alaliselt võidelda k o r r a -

tu palgamaaksmise vastu. Ei olevist maakonda, kus õpetajate palgad alati oleks korralikult välja makstud. Sage-dasti on aga mõnes maakonnas asi läinud nii kaugele, et õpetajad kuni aasta ja enamgi on pidanud ootama mõnda palgaosa. L. maakonnas ähvardusid isegi suvikursused katkeda, sest kursus-lased olid... ilma leivata. Arusaadav siis, et see nähtus õpetajaskonnas alali-seks päevaküsimuseks on olnud ja tea-tavat ärevust tekitanud, mitmel korral juba osalise streigi küsimust päevakor-rale tuues. Selle tõttu on ka Liidu juha-tusel tulnud alaliselt tegemist teha kor-ratuma palgamaaksmise küsimusega. On püütud kohtadelt tulnud andmete põhjal kiires korras samme astuda ja mõju avaldada vastavate asutuste peale. Suu-remalt osalt on korda läinud küsimust lahendada, kuigi mitte igakord soovita-vas ulatuses.

Palgaküsimusega on ligidas ühenduses va-rustus-küsimus, mis viimaste aastate kestes maad võtnud toitlus- ja tarbeainete kriisi tõttu omandas erilise tähtsuse. Kui valitsus asus ametnikka varustama tarbeainetega, siis nõudis Liit, et see korraldus laiendataks ka õpe-tajate peale. Varustust lubati ja osalt antigi, aga ainult neile õpetajaile, kes riigilt palga said. Suurem osa õpetajaid loeti aga omavalitsuste teenistuses ole-vaiks, mispärast nende varutamine olla omavalitsuste asi. Viimased talitasid ses suhtes igäiks ise viisi, üldiselt aga väga hoolimatult ja korratult.

Edasi katsus Liidu juhatus varustus-küsimust lahendada omaabi teel ühes-koos ametnikkude Liiduga kooperatiivsel alusel. Selleks loodi liitudevaheline eri-komisjon, kes aga kapitaali puudusel ei saanud astuda tegevusse. Paluti küll riigilt laenu talituskapitaaliks, kuid esi-algsetest lubamistest hoolimata laenu ei saadud. Seni on tekkinud ainult mõnede kohalikkude õpetajate organisatsioonide juures kooperatiivid kitsamate ülesanne-tega. Et praegu varustusküsimus oma teravuse kaotanud, siis on ta ka Liidu töökavast välja langenud.

Õpetajate paiukiküsimus on küll väga sagedasti kõne all olnud, kuid nähtavaid tagajärgi pole seni saavuta-tud. Liidu poolt on paiuki-seaduse alu-sed juba paari aasta eest välja töötatud ja IV üleriiklikul õpetajate kongressil ühemeelselt heaks kiidetud, ning vasta-

vatele asutustele esitatud ühes sooviaval-dusega, et paiukiküsimus kiires korras lahendataks. On pikemat aega juba olemas paiukiseaduse eelnõugi, mille välja-töötamisest ka Liidu esitajad osa võtsid, kuid seni ei ole ta seaduseks saanud ja küsimus, mille lahendamist pikkisilmi ootab hulk vanu õpetajaid, seisab lahenda-mata kõigist pealekäämistest hoolimata. Liidu juhatus on püüdnud selgitada ka endiselt Vene paiukikassalt summade tagasisaamise võimalusi haridusminis-teriumi kaudu, kuid seni tagajärgedeta.

Paari viimse aasta kestes on õpetaja-te kutsehuvidesse puutuvate küsimuste kallal töötanud Liidu eritoimkonnad. Ka praegu on töötamas Liidu juures kutsehuvide toimkond, kelle ülesandeks on läbi arutada igasuguseid õpetajaisse puutuvaid küsimusi ja Liidu juhatusel ettepanekuid teha nende lahendamiseks. Juba teist aastat töötab Liidu büroo juures vastava toimkonna algatusel ja eestvõttel koolikohta-de büroo endise teadete büroo tegevuse jätkajana laiendatud kujul. Büroo kogub sellekohaste ankeetlehtede kaudu teateid ja andmeid peaaesjalikult maal asuvate koolikohtade üle ja annab neid soovijaile edasi, et võimaldada õpetajaile tutvuneda koolikohtadega, ilma et igal-ühel vaja oleks kohale sõita. Sel teel ävaneb võimalus ära hoida, et õpetajad ei laseks endid ajalehtede kuulutuste kaudu valida parematelt kohtadelt hal-vemaike, nagu seda seni mitmel pool on juhtunud, ega satuks ootamata üllatus-tesse oma uue teenistuskoha suhtes. Bü-roo kavatses registreerida ka vabu koo-likohti ja kohata õpetajaid ning täita see-ga õpetajate tööbüroo ülesandeid. Et aga eri kohtade puuduse üle eriliselt pole kaotusi olnud, siis ei ole sel alal veel laiemat tegevust alatud.

Käesoleval aastal töötab kutsehuvide toimkond mitmesuguste kavatsuste kal-lal, mis on mõeldud selleks, et kaitsta õpetajaid kohtade saamisel ja põhjuseta lahtilaskmise kordadel, kaasa mõjuda koolilude paranamiseks üldse, viljaka-maks teha õpetajate edustajate tegevust kohalikkudes omavalitsustes, eriti koo-li-valitsustes jne. Eriliselt peab nimetama eeltoid toetuskapitaali asutamiseks Liidu juures. Selle kapitaali otstar-ve oleks anda toetust Liidu liigetele õn-netuskordadel, töötaoleku puhul ja kõigil neil juhtumisel, kus õpetajaskonna üksi-

kuil liigetel ühiste huvide eest võideldes tuleb kannatada ja sattuda aineliselt raskesse seisukorda. Missugused ülesanded sellele kapitaalile lõpulikult seatakse ja kas tast üldse asja saab, oleneb muidugi õpetajaskonnast enesest.

Peale üldist laadi küsimuste tegutseb toimikond ka üksikute õpetajate ja koolivalitsuste vaheliste tüliküsimuste lahendamisel õpetajate huvide kaitse sihis, läbitöötades saadud andmeid ja esitades Liidu juhatausele ettepanekuid tarvilikkude sammude astumiseks. Siia kuuluvate juriidiliste küsimuste läbivaatamiseks on Liidul juriidiline nõuandja. Juriidilise büroo asutamist kõigi õpetajate jaoks on takistanud ainelise jõu puudus.

Õpetajate kodude küsimus on olnud juba pikemat aega päevakorral Liidu juhatauses, eriti aga kohalikkude liitude ja suuremate linnade õpetajate organisatsioonides. On üldiselt tarvilikuks tunnustatud ja mõnel pool ka teostamist, kuigi ajutist, leidnud õpetajate kodud linnades, kus võiksid peatuda ja üksteisega kokku saada, tarbekorral aga ka öökorterit leida maalt linna sõitnud õpetajad. Praeguse üldise korterikriisi tõttu on selle küsimuse lahendamine väga tarvilik, kuid korterikitsikus teeb võimatuks tarvilikkude ruumide leidmise.

Edasi on püütud muretseda õpetajate liitudele ja suurematele seltsidele mõisa hooneid pargiga, kuhu võiks asutada kas kodusid vanadele õpetajaile, kelle pole asukohta ega hoolitsetjat, või jälle suvituskohti õpetajaile. Valitsuse poolt on sel alal teatavat vastutulekut avaldatud ja teatavate mõisate elumajade andmisega päri oldud, kuid tegelikult on tekkinud siingi väga palju igasuguseid takistusi, mille tõttu ei ole seni saadud kuigi suuri tagajärgi. Algas on aga siiski tehtud ja raskused peaks kihutama aina energilisemale tegevusele. Vanade õpetajate kodud ripuvad õhus — paiuki ja hoolekande küsimuste lahendamata tõttu.

Õpetajate kutseetika ja distsipliini küsimus on Liidus alaliselt päevakorral olnud. Seni on aga suudetud ajada sel alal ainult esimesi vagusid. Juba aastat kolm tagasi katsuti läbi viia, et õpetajaid valivad ja registreerivad asutused nõuaksid valitavalt teiste dokumentide hulgas atestat-

siooni õpetaja endise teenistuskoha õpetajate ühingult. See oleks olnud valivale asutusele kindlustuseks, sest tunnistuse andmisega oleks organiseeritud õpetajaskond võtnud enese peale vastutuse soovitatava kandidaadi eest. Teiselt poolt oleks see nõudmine võimaldanud õpetajaskonnale enese hulgast ja koolipõllult ära hoida isikuid, kelle tegevuse ja ülespidamise pärast harutihti süüdistatakse tervet õpetajaskonda. See korraldus pidi omal ajal õpetajate organisatsioonide survele pääsma üldisele maksvusele, kuid Asutava Kogu poolt vastu võetud avalikkude algkoolide seadusesse võeti ainult märkus, et vastavad asutused võivad nõuda eeltähendatud tunnistust, aga ei ole kohustatud seda tegema. Praeguse koolipoliitika juures jäetakse see õigus lahkesti tarvitamata. Organiseeritud õpetajaskonnal tuleb pidada veel visa võitlust, et saada õigus otsustavalt kaasa rääkida koolipõllule asuvate ja seal töötavate isikute suhtes.

Ühes sellega on püütud maksmanna organiseeritud õpetajaskonnas järjest kindlamat distsipliini, aegajalt vastavalt täiendades sellekohaseid kodukorra määrusi. Üldise kodukorra maksmapanemine on seni viibima pidanud, osalt selle **osa** õpetajaskonna survele, kes ei varja oma vaenulikkust Liidu senise poliitika vastu üldse ja distsiplineerimispiüete vastu eriti. Samm-sammult edasi minnes on aga Liidu tegelaste arvates siiski võimalik organiseeritud õpetajaskonda kasvatada kutselise distsipliini ja kutseeetika suhtes — kuni ta kujuneb kindlasti organiseeritud ja distsiplineeritud koguks, kelle hääl kostab mõjuvalt nii kasvatus-hariduspoliitikas kui ka õpetajate kutsehuvide alal.

K o o l i s e a d u s t e ettevalmistamisest on Liit osa võtnud. Sellekohased eelnõud on läbi arutatud kas Liidu juhatause koosolekutel või eritoimkondades ja Liidu seisukohad teatatud vastavatele asutustele. Tähtsamate küsimuste puhul on Liidu edustajad isiklikult osa võtnud eelnõude arutamisest haridusministeeriumis ja seadusandlise kogu komisjonides. Iga eelnõu on hinnatud peale muu ka õpetajate kutsehuvide seisukohalt. Liidu poolt üles seatud põhimõtted on harilikult tunnustamist leidnud, kuigi seadused ei kujunenud sarnasteks, nagu Liit seda oleks soovinud.

Õpetajate edustajad oma-valitsustes — peaaesjalikult kohalikkude koolivalitsuste juhtivate orgaanide liigetena — on seni tegutsenud ilma kindla ühiste alustele rajatud kavatava juhtnöörideta ning on vahel kaotanud ligema kontakti õpetajaskonnaga, kelle edustajaina nad esinevad. Liit on seni neile annud kongressidel ja õpetajapäeval vastuvõetud resolutsioonide näol üldiseid juhtnööre, millele rajada tegevuskava. Praegu töötab selle küsimuse kallal Liidu kutsehuvide toimkond ja loodab ligemal ajal esitada üksikasjalikum kava eeltähendatud edustajate tegevuse ühtlustamiseks, viljakamaks tegemiseks ning kontrolleerimiseks. Toimkonna arvates on kohalikud oma-valitsused, eriti koolivalitsused, just alale, mille maksimaalse ära kasutamise peale õpetajaskonna huvides tuleb tõsiselt rõhku panna organiseeritud õpetajaskonnale.

Õpetajate omaabi korraldusi on ellu kutsunud peaaesjalikult kohalikkude liitude ja suuremate ühingute juures. Liit on siin olnud virgutajaks ja kaudseks juhtijaks ning tarbekorral nõuandjaks. Kõige üldisemat poolehoidmist on leidnud raamatu- ja õppetarvete kauplused, mis juba mitmes linnas heade tagajärgedega töötavad ja kohaliku turu peale on suutnud avaldada tervendavat mõju hindade reguleerimise ja allasurumise näol. Jääb ainult soovida, et ka teised liidud sama teed läheksid ja õpetajaskond juba ligemal tulevikus õppetarvete muretsemise lõlvos osase kätte võtaks. Liidu eestvõtetel kutsuti käesoleval aastal Tallinnas ellu osatühisus „Töökool“, mille ülesandeks on koolidele õppetarbeid valmistada ja muretseda. Nii on siis ka vastavale keskkorraldusele alus pandud.

Teised omaabi ja õpetajate ühistegelised ettevõtted on alles algastmel, n. ü. katsete ajajärgus. Nagu juba eelpool tähendatud, on mõned õpetajate organisatsioonid algust teinud majandus- või tarvitajateühisuste ellukutsumisega, vti

on loonud laenuhoiu korraldusi, abikasasid jne. Ka siin kavatakse Liit, nagu tähendatud kutsehuvide toimkonna tegevusest kõneledes, asutada teatavat abiandmise keskkohita vastastikkuse omaabi alusel.

Ka õpetajate vaimlisi huviseid pole unustanud Õpetajate Liit ja ta alaorganisatsioonid. On asutatud ja korraldatud raamatukogusid pea iga organisatsiooni juures. Mõned neist kogudest on juba kaunis rikkalikud pedagoogilise kirjavaraga poolest. Samuti on õpetajate organisatsioonid korraldanud kongresse, kõnekoosolekuid ja õpetajapäevi pedagoogiliste-metoodiliste ja teiste koolielusse puutuvate küsimuste üle, liihikeseajalisi kursusi, ekskursioone j. m. Sellel alal tegutsemisele on teatavaks takistuseks olnud igasuvised õpetajate kursused, mis peaaegu kõik vaba aja ära tarvitasid. Viimasel ajal on hoogu võtnud õpetajate eneste algatusel mitmesugused õppekäigud eriliste ülesannetega. Loomulik, et vaimliste vajaduste rahuldamine esirinda saab kerkida sel mõõdul, mil leiavad lahendust ainelised küsimused, kui eeltingimus kõigele muuks, ka korralduseks koolitööks.

*

Tagasi vaadates Liidu viciaastase töö peale peab tunnistama, et saavutus õpetajate kutsehuvide kaitse alal ei ole palju. Suur osa jõupingutusi on kulu- nud Liidu kui sarnase loomiseks. Ja kuulub veelgi. Sest ei ole veel suudetud anda organisatsioonile vastavat sisu, ei ole suudetud koondada Liidu ümber ja tööle rakendada tervet õpetajaskonda. Osa on jäänud kõrvale, teine osa on äärmiselt passiivne. Tundub alles mineviku mõju, mineviku, kus õpetajal tahes või tahtmata tuli nii tihti küürutada. Ei ole veel sirgunud selg. Ja kas ta kõigil üldse sirgubki. See kõik on vajutanud oma pitsati Liidu tegevuse, rääkimata ajutistest välistest takistustest. Ja seda kõike tuleb arvesse võtta, hinnates Liidu tegevust õpetajate kutsehuvide alal.

Kroonika.

Muudatused algkoolide tunnikavas.

Haridusministeeriumi korraldusel võetakse algkoolide tunnikavades ette mitmed muudatused, millest tähtsamad on järgmised:

1. Algkoolides, kus õppetöö hiljem algab, suurendatakse 1.—3. klassi emakeele ja matemaatika tunde ühe võrra igas klassis. (Maakondades, kus eelarve tundide arvu suurendamist ei luba teostada käesoleval aastal, pannakse tundide arvu suurendamine maksma 1923. aastal).

2. Algkoolides, kus õpetus hiljem algab ja kus ühe vahetusega töötatakse, on õppetunni vältus 50 minutit, teistes koolides — 45 minutit.

3. Saksa keel seatakse esimeseks võõraks keeleks (eestikeelseis koolides) — esialgu (1922/3. õppeaastal) 3. ja 4. klassis, kuna 5. ja 6. klassis veel esimese võõra keelena seda keelt õpetatakse, mida sellena õpetati 1921/2. õppeaastal 4. ja 5. klassis.

4. Koolides, kus Vene keelt veel õpetatakse ühe võõra keelena, vähendatakse selle tundide arv ühe võrra, kusjuures vabaks saand tund lisatakse juure teise võõra keele tundide arvule.
E. M.

Usuõpetus alg- ja keskkoolides.

Haridusministeerium palub keskkoolide ülalpidajaid tulevaseks õppeaastaks tarvilisel määral ametisse panna õppejõude, kes keskkoolides usuõpetust annaksid, ja korraldada, et koolijuhatajad kohe õpitöö algul õpilastele teataksid, et usuõpetus on vabatahtlik õpiaine, mille õpetamise eest õpilastel lisatasu maksta ei ole.

Algkoolide kohta korraldab haridusministeerium, et tuleb õpitöö algul lastevanemaile seletada, et avalikkude algkoolide seaduse § 2. põhjal usuõpetust

tunnikavadesse võtta ei või, aga kui lastevanemad soovivad oma kooliskäivaile lastele enne ehk pärast, (s. o. väljaspool) harilikka koolitunda usuõpetust eraviisil vabatahtliku ainena õpetada lasta, siis võivad nad selleks kooliruumi tarvitada, kuid selle juures tuleb silmas pidada, et algkooli õpilasi usuõpetusega üle kahe tunni nädalas kinni ei peetaks.

Selgub, et ka praegune haridusministeerium usuõpetuse andmist algkooli ruumides samuti korraldab kui omal ajal Annussoni ministeerium. Saab näha, kas Märt Raud ja teised ka nüüd haridusministeeriumi kohta mõnitavate kirjadega „Päevalehes“ ja „Kajas“ esinevad.

E. M.

Usuõpetus — rahvahääletamisele.

Kristlik rahvaerakond olevat otsustanud usuõpetuse andmise küsimust rahvahääletamisele viia, kui riigikogu vastu ei võta nende kooliseaduse muutmise-eelnõu, millega nende rühm juba käesoleva aasta sügisel tahab riigikogus esineda.

E. M.

Üheaastased pedagoogilised kursused

algkooliõpetajate ettevalmistamiseks avalikooliõpetajate ettevalmistamiseks avatakse haridusministeeriumi otsusel tuleval õppeaastal Tallinnas ühe avaliku keskkooli juures. Kursuste juhatajaks on nimetatud Tallinna koolinõunik Aug. Kuks, arvates 1. aug. s. a. Kursustele võetakse vastu mõlemast soost isikuid keskkoolile vastava hariduse tasapinnaga.

E. M.

Osühingu „Töökooli põhikiri.

on hiljuti ametlikult registreeritud ja ühingu võib oma tegevust alata. Ühingu liikmeid võetakse vastu õpetajate Liidu büroos (Pikk tän. nr. 54).

E. M.

Esperanto alalt.

„UEA“ (Genfi üleilmilise Esperanto avitamislüüdu) esitajad Lyonis teatavad, et nende ametlik kirjavahetus 1921 a. 1902 postisaadetust olnud. Abi ja nõu on 140 juhtumisel antud turismi, kaubanduse, teaduse ja muudel aladel. Linnast läbisõitnud on samal aastal 38 „UEA“-liiget esperantisti mitmest rahvusest.

Kongressid. Nelipühil peeti rida ülemaalsi kongresse: Briti (Londonis), Belgia (St. Nicolas), Poola (Varsavis), Prantsuse (Beziers), Saksa (Breslaus). Esitatud oli Poola kongressil ministerpresident — kindral Jacyna kaudu, Poola välisminister — dr. Klimenski poolt. „Westminster Gazette“ teatel oli Briti kongressil 500 esitajat. Kongressi aruannetest selgunud, et Briti Esperanto liidul ligi 1200 üksikliiget ja 120 haruseltsi. Olgu veel tähendatud, et kongress avati Inglise hümniga Esperanto keeles.

Tshehikaubandus ja Esperanto. „Tshehimaa tööstuse ja kaubanduse edendamise instituut“ asutas enese juures Esperanto osakonna, kust maksuta igasuguseid teateid Tshehimaa saadustest antakse (aadr. Hradec Kralova; Tshehoslovakia, Komerca chambre, Esperanto-fako“. — III. rahvusvaheline Reichenbergi messe peetakse 12.—20. augustini s. a. Messe büroo (aadr. Foira oficejo (Esperanto-Fako) Reichenberg, C'choslovakia) saadab pildistatud prospekte Esperanto keeles laiali. —

Kool. Ülikooli professor Th. Cart juhatab Esperanto õpetust 3. Pariisi kaubanduskoolis. — Ukmerge gümnaasiumis, Leedumaal, lõppes hiljuti Esperanto kursused. Õpetajale makseti palka riigi poolt.

Sõjamehed. „Võoraste leegioni“ juures, Marrakeshis (Aafrikas) asutati Esperanto grupp.

Kirjavahetusklubi asutati Santa Claras. Kuuba saarel. Esimehe aadress: P. J. Cano, Box 148, St. Clara, Cuba.

Soomes. Uued Esperanto kursused algasid Helsingis, Ilmajokes, Kuuhas, Kotkas, Kouvalas, Tenvas, Östermarkis, Kurrikas, Kymis, Laihias, Laut-

takyläs, Portis, Sotankülas, Turus, Väähäkürös, Suidänmaas, Vaasas. Uued seltsid avati Tenvas, Volttis, Seinajökis, Östermarkis, Kotkas, — Huvi Helsingi üleilmilise kongressi vastu on suur.

Välispropaganda Esperanto abil. Leedumaa tutvustamiseks välismaailmus Kaunas (toim P. v. Medem, Smelingu, 12) kena pildistanud kuukiri Esperanto keeles.

Naisliikumine. Üleilmiline naisliit S. Paolos (Brasiilias) tarvitas Esperandot ametliku kirjavahetuse keelena.

Skoutism. 1. Brasiilia skoutide kongress võttis hiljuti ins. A. Cauto Fernandes'i ja G. Azombuja Neves'i ettepanekul resolutsiooni vastu, milles Esperanto tarvitamist skoutidele soovitatakse. Inglise skoutide ajakiri „The Trail“ avaldab ka Esperanto-keelseid teateid. Ka „El Scout“, Mehiko skoutide häälekandja ilmub paiguti Eperantos.—

Koduma. Kuressaares algas mõne aja eest Esperanto kursused 40 osavõtjaga. Tallinna üh. „Espero“ korraldab augusti algul ühissõidu Helsingi kongressile.

Politsei. Helsingis töötab Esperanto kursused 50 politseinikule.

Kaubandus. Pariisi XIV. messel korraldatud Esperanto paviljongis jagati kaunis hulgake Prantsuse firmade esperantokeelseid juhtraamatuid ja prospekte laiali, m. s. Riikliste raudteede, Paris-Orleans raudteeühingu, „Syndicats d'Initiative“ ja mitme linna juhid, — Code Lugogne (sisaldab Esperanto codet), kirjutusmasinate „Cosmos“, Benetti reisivüroo j. m. lendlehed.

Merimehed. Itaalias kuninglikudes merikoolides Baris, Camoglis, Genuas, Palermos ja Venezias õpetatakse vaba ainenä Esperantot.

Bulgaaria Esperanto-liidul on „Germ. Esp.“ teatel 21 haruseltsi.

Soomes. Mõõdaläinud 1921. aastal on Soome Esperanto seltside juures 3700 isikut rahvusvahelises keeles õpetust saanud. Setälä „Esperanto lugemikust“ (Otava kirjast.) müüdi 10.000 eksemplaari viimase nelja aasta jooksul. Samal ajal ilmus Gummeruse o.-ü. väljaantud „Harjutuskogu“ viiendas ja kuuendas väljaandes.

Peipsiäärese vald, Tartu maak.
tarvitab Nina algkoolile kutsega

Õpetajat.

Valimised 30. juulil s. a. kell 12
päeval Peipsiäärses vallamajas koha-
liku haridusnõukogu ees.

Eesti keele oskamine tarvilik.

KOOLIVALITSUS.

Anna vald, Järvamaal, vajab

juhatajat

Mustla algkoolile ja

3 õpetajat

Purdi 6 kl. algkoolile.

Kirjalikult kandideerijatel tunnistuste
ärakirjad ja lühike elulookirjeldus valla-
valitsusele ära saata.

Valimine vallanõukogu ees 1 augustil
s. a. kell 2 p. Anna vallamajas, Paidest
15 kilim. ja Esna jaamast 12 kilim.

Vallavalitsus.

Järva Maafonnavalitsuse Töö- ja
Hoolekande Nõukond vajab

Maafonna lastetodu juures olevale
6-klasstile algkoolile Mäos (4 kilo-
meetrit Paidest)

1. koolijuhataajat, 2. õpetajaid.

Soomiavalbused ja teated hariduse ja
sennise tegemise kohta tulevad saata 20 mk.
eest tempelmaksu juure liigades, hiljemalt
25 juuliks s. a.

Töö- ja Hoolekande Nõukonna
juhataja: **A. Sobro.**

Asjaajaja eest: **Allinajata.**

Sageri vald vajab õpejõude:
Aita algkooli Kelba klassile

1 õpetajat

Mat:la algkoolile

õpetajat - juhataajat

ja Sageri 6 kl. algkoolile

1 õpetajat

Õpetajate ja juhatajate koostöös on kooli-
talud. Valimine on 8 augustil s. a. kell 12 p.
vallanõukogus, Sageri vallamajas, 6 km.
Kõhila jaamast. Kirjalikult soomiavalbused olgu
20 mk. tempelmargiga varustatud.

Sageri vallavalitsus.

Reedel 4 augustil s. a. kell 1 päeval
on Varbola vallamajas, Harjumaal, selle
valla Russalu kooli

teise õpejõu

ja Varbola kooli

neljanda õpejõu

valimine.

Kutseõiguslised kandidaadid ilmugu
isiklikult kohale.

Riisiperä jaamast 12 versta.

Valla koolivalitsus.

Koigi mõisa 6. kl. algkooli

ühe õpetaja

valimine Koigi vallamajas on 31. juulil
1922. a. kell 12 päeval. Kandidaadid,
soovitav mees ja Inglis keele teadja,
ilmugu tarviliste tunnistustega ehk esi-
negu kirjalikult tunnistusi ja elulookirjel-
dust kaasa lises.

Adress: Paide kaudu.

Koolivalitsus.

Ajakirja

„Kasvatuse“

endiseid aastakäike

on nüüd kerges kõites (bro-
schüürituli) ajakirja talitu-
sest saada.

Üksikute eksemplaride hind:			
1919. aastakäik	120	marka	
1920. „	350	„	
1921: „	450	„	

Suuremal arvul tellijaile
25—30 prot. hinnaalandust.

1921. aastakäikude eksemplaare on
järel ainult õige piiratud arvul.

E. Ö. L. kirjastustoimkond
(Tallinn, Pikk tän. 54).